

***Izvještaj iz sjenke
za Poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promjene za
period april 2021. decembar 2021.***

Decembar, 2021

OVAJ IZVJEŠTAJ JE PRIPREMLJEN OD STRANE KOALICIJE 27 KOJA PREDSTAVLJA NEFORMALNU MREŽU NEVLADINIH ORGANIZACIJA KOJA JE OSNOVANA SA CILJEM PRAĆENJA PROCESA USKLAĐIVANJA I PRIMJENE POLITIKA U PRISTUPNIM PREGOVORIMA CRNE GORE SA EU, KAO I PREDLAGANJA RJEŠENJA KOJA ĆE DOPRINIJETI ZAŠTITI I UNAPRIJEĐENJU ŽIVOTNE SREDINE I KLIMATSKIH PROMJENA.

ČLANOVI KOALICIJE 27 SU: AVLIJA, CENTAR ZA ZAŠTITU I PROUČAVANJE PTICA, CENTAR EKOLOŠKIH INICIJATIVA, DA ZAŽIVI SELO, DRUŠTVO MLADIH EKOLOGA NIKŠIĆ, DR. MARTIN SCHNEIDER-JACOBY, GREEN HOME, MANS, MEDCEM, MOGUL, NATURA, NAŠA AKCIJA, SJEVERNA ZEMLJA, ZERO WASTE MONTENEGRO I WILDLIFE MONTENEGRO.

SADRŽAJ

UVOD	Error! Bookmark not defined.
METODOLOGIJA	5
OCJENA STANJA	6
OPŠTI PREGLED	7
HORIZONTALNO ZAKONODAVSTVO	112
PREGLED I OCJENA STANJA	12
OBRAZLOŽENJE	13
IZAZOVI	14
KLJUČNE PREPORUKE	14
II KVALITET VAZDUHA	15
PREGLED I OCJENA STANJA	16
OBRAZLOŽENJE	17
IZAZOVI	17
KLJUČNE PREPORUKE	18
III UPRAVLJANJE OTPADOM	19
PREGLED I OCJENA STANJA	19
OBRAZLOŽENJE	20
IZAZOVI	21
KLJUČNE PREPORUKE	22
IV KVALITET VODA	24
PREGLED I OCJENA STANJA	24
OBRAZLOŽENJE	26
IZAZOVI	27
KLJUČNE PREPORUKE	28
V ZAŠTITA PRIRODE	30
PREGLED I OCJENA STANJA	30
OBRAZLOŽENJE	33
IZAZOVI	35
PREPORUKE	37
VI INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE I UPRAVLJANJE RIZICIMA	40
PREGLED I OCJENA STANJA	40
OBRAZLOŽENJE	43
IZAZOVI	43

KLJUČNE PREPORUKE	43
VII HEMIKALIJE	44
PREGLED I OCJENA STANJA	45
OBRAZLOŽENJE	45
IZAZOVI	45
KLJUČNE PREPORUKE	46
VIII BUKA	47
PREGLED I OCJENA STANJA	47
OBRAZLOŽENJE	48
IZAZOVI	48
KLJUČNE PREPORUKE	48
IX CIVILNA ZAŠTITA	49
PREGLED I OCJENA STANJA	49
IZAZOVI	49
KLJUČNE PREPORUKE	50
X KLIMATSKE PROMJENE	50
PREGLED I OCJENA STANJA	51
OBRAZLOŽENJE	51
IZAZOVI	52
KLJUČNE PREPORUKE	52
BIBLIOGRAFIJA	53

Izveštaj iz sjenke ima za cilj da predstavi sveukupnu sliku napretka Crne Gore u procesu pristupanja EU za period od aprila 2021. do decembra 2021., u pogledu unapređenja stanja u oblasti zaštite životne sredine i klimatskih promjena.

Vlada Crne Gore je 2016. godine usvojila **Nacionalnu strategiju za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena (NEAS) sa Akcionim planom za period 2016-2020** koji je obuhvatao aproksimativnu procjenu troškova potrebnih za njegovu realizaciju.

Na 244. sjednici Vlade koja je održana 19.11.2020. godine, usvojen je **Završni izvještaj o realizaciji Nacionalne strategije za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena s Akcionim planom za period 2016-2020. godina**. Prema ovom izvještaju, Nacionalnom strategijom za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena s Akcionim planom 2016-2020. bila je planirana 348 obaveza, od čega je realizovano 226, odnosno stepen realizacije obaveza je 80,35 %¹. Tri mjeseca nakon parlamentarnih izbora, 04.12.2020. godine formirana je nova Vlada Crne Gore sa 12 ministarstava. Na 11. sjednici Vlade koja je održana 18.02.2021. godine, donešen je **Akcioni plan za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - životna sredina i klimatske promjene**. Akcioni plan definiše 251 obavezu, koje su podijeljene po podoblastima.

Planirano je praćenje implementacije Akcionog plana na redovnim sastancima Radne grupe za Poglavlje 27, kao i polugodišnje izvještavanje o realizaciji Akcionog plana.

Na 34. sjednici Vlade 30.07.2021. godine, donešena je **Odluka o obrazovanju Radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine koja se odnosi na pregovaračko Poglavlje 27 - Životna sredina i klimatske promjene**. Tek 28.10.2021. održana je konstitutivna sjednica Radne grupe, nakon čega nije bilo aktivnosti.

Ovaj Izveštaj obrađuje deset tematskih oblasti iz poglavlja 27, a odnosi se na implementaciju preostalih obaveza iz Nacionalne strategije, koje su sada sastavni dio Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u Poglavlju 27 - Životna sredina i klimatske promjene. Ovim se Izveštajem procjenjuju implementirane aktivnosti relevantnih institucija u ovoj oblasti i daju preporuke za osnaživanje procesa transpozicije i implementacije zakonodavstva EU obuhvaćene Poglavljem 27. Ovaj dokument pokušava razjasniti suštinske probleme u pojedinim podoblastima i ističe potrebu njihovog rješavanja tokom pregovaračkog procesa.

¹ Završni izvještaj o realizaciji Nacionalne strategije za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena s Akcionim planom za period 2016-2020, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Novembar 2020.

Istinski dijalog između civilnog društva i Vlade je neophodan kako bi se ostvarilo djelotvorno sudjelovanje i konsultovanje javnosti prilikom odlučivanja.

Kao dio procesa praćenja EU integracija Vlada dostavlja kvartalne izvještaje o ukupnim aktivnostima u procesu integracije Crne Gore u Evropsku Uniju Skupštini Crne Gore. Izvještaji sadrže pregled najvažnijih aktivnosti koje se odnose na politički dijalog Crne Gore sa Evropskom unijom, pristupne pregovore, informisanje javnosti o procesu pristupanja, aktivnosti po nekim Poglavljima, implementaciju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, harmonizaciju domaće sa evropskom legislativom i Instrumenta za pretpristupnu podršku-IPA.

METODOLOGIJA

Ovaj monitoring izvještaj prati strukturu prethodnih monitoring izvještaja. Istraživanje je zasnovano na analizi dostupnih i objavljenih strateških dokumenata, zakona, podzakonskih akata, analize EUR_LEX baze podataka, usvojenih vladinih izvještaja i zvaničnih tabela usklađenosti, pripremljenih od strane Vlade, a koji predstavljaju dio zakonskih predloga.

Izvještaj se oslanja na prethodno rađene izvještaje a ažuriran je sa podacima koji su relevantni za period od aprila do decembra 2021. godine.

U svakom tematskom poglavlju ukazali smo na pregled i ocjenu stanja kroz analizu zakona i podzakonskih akata, planove institucija u zakonodavnom dijelu, budžete ključnih institucija, analizu ključnih smjernica iz strateških dokumenata relevantnih za određenu podoblast, uz navođenje ključnih projekata, obrazlož-enje datih navoda, analizu napretka i davanje smjernica za poboljšanje stanja, prepoznavanje izazova i davanje ključnih preporuka za pojedine podoblasti.

Cilj ovog Izvještaja nije da zamijeni Vladine izvještaje, već da kroz tematske oblasti ukaže na goruće probleme i predloži adekvatna rješenja. Ovaj Izvještaj Koalicije obuhvata segmente životne sredine: horizontalno zakonodavstvo, kvalitet vazduha, upravljanje otpadom, kvalitet voda, zaštitu prirode, industrijsko zagađenje, hemikalije, buku, civilnu zaštitu i klimatske promjene.

Crna Gora je ostvarila određen nivo spremnosti u oblasti zaštite životne sredine i klimatskih promjena.

Crna Gora treba da ubrza implementaciju Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - životna sredina i klimatske promjene.

U pogledu **horizontalnog zakonodavstva** nedostatak adekvatnih administrativnih kapaciteta na državnom i lokalnom nivou i inspekcijskih organa, kao i nedovoljna međuinstitucionalna koordinacija i dalje ostaju izazovi.

Neophodno je uspostaviti koordinacioni mehanizam između SEA i EIA s jedne strane i AA s druge strane, unaprijediti kvalitet EIA elaborata, komunikaciju i koordinaciju sa NVO i lokalnim upravama, unaprijediti kapacitete relevantnih inspekcijskih organa, poboljšati pravosudni sistem i omogućiti bolje poznavanje eko-kriminala i obrazloženja Krivičnog zakonika u dijelu životne sredine i zaštite prirode, unaprijediti implementaciju Direktive 2008/99/EC. Crna Gora treba da unaprijedi koordinaciju između relevantnih sektora (životna sredina, saobraćaj, energetika, šumarstvo, poljoprivreda, lovstvo, turizam, itd.).

U pogledu **kvaliteta vazduha**, Crna Gora treba da uspostavi potpuno funkcionisanje sistema za monitoring kvaliteta vazduha kako bi se obezbijedili precizni podaci o kvalitetu vazduha u zemlji. Osim toga potrebno je uspostaviti i registar uticaja kvaliteta vazduha na javno zdravlje i podržati subvencije za energetski efikasno grijanje.

Neophodno je donošenje Strategije upravljanja kvalitetom vazduha za period 2020-2029, sa kojim se već uveliko kasni, kao i implementaciju usvojenih akcionih planova i primjenu zakona.

Kada je riječ o **otpadu i upravljanju otpadom**, Crna Gora je i dalje djelimično usklađena sa pravnom tekovinom EU. Crna Gora treba da unaprijedi implementaciju Strategije upravljanja otpadom Crne Gore do 2030. godine, te donijeti novi Državni plan upravljanja otpadom a potom i usklađene lokalne planove. Problem postojanja velikog broja nelegalnih deponija, kao i deponija privremenog karaktera i dalje ostaje veoma izražen. Crna Gora treba da uspostavi infrastrukturu za odvojeno odlaganje otpada na teritoriji cijele države, kako bi se ubrzalo postizanje preuzetih ciljeva u pogledu reciklaže.

U pogledu **kvaliteta voda** napredak ostaje ograničen. Djelimičan napredak je postignut u pogledu usklađivanja sa Direktivom 2008/56 kroz usvajanje Zakona o zaštiti morske sredine i podzakoskih akata.

U narednom periodu Crna Gora treba intenzivirati aktivnosti na usvajanju planova upravljanja za Dunavski i Jadranski sliv kao i ubrzati izradu Strategije o moru.

U pogledu **zaštite prirode**, progres je postignut u vidu proširenja teritorije pod zaštitom. Crna Gora je proglasila tri zaštićena područja na moru - Park prirode „Platamuni“, Park Prirode “Katič” i Park prirode “Stari Ulcinj”. Međutim proglašenje novih zaštićenih područja ne prati uspostavljanje adekvatne upravljačke strukture i priprema i usvajanje planova upravljanja. Većina zaštićenih područja koja su proglašena posljednjih pet godina još uvijek su samo “zaštićena područja na papiru”. Planove upravljanja nemaju ni nacionalni parkovi.

Ratifikovan je Nagoja Protokol, kao i nastavljen rad na Natura 2000 mreži.

Zaštićena područja se trenutno suočavaju sa nedovoljnim kapacitetima da bi se bavila svim aspektima upravljanja životnom sredinom. Crna Gora treba da preduzme hitne mjere u cilju zaštite i unapređenja ekoloških vrijednosti zaštićenih područja i potencijalnih područja ekološke mreže Natura 2000.

Što se tiče **klimatskih promjena** nivo usaglašenosti sa pravnom tekovinom EU se može procijeniti kao djelimičan. Potrebno je intenzivirati rad u oblasti klimatskih promjena kako bi se obezbijedila usaglašenost sa Okvirom klimatske i energetske politike EU do 2030 i osiguralo da Strategija u oblasti klimatskih promjena i novi Zakon budu integrirani u sve relevantne sektorske politike i strategije.

OPŠTI PREGLED

Imajući u vidu da je NEAS važio do 2020. godine, Vlada Crne Gore je na 11. sjednici od 18.02.2021. godine, usvojila Akcioni plan za ispunjavanje završnih mjerila u Poglavlju 27 - životna sredina i klimatske promjene. Akcioni plan za ispunjenje završnih mjerila u Poglavlju 27 obuhvata sve nerealizovane obaveze iz Akcionog plana Strategije sa AP 2018-2020.

Akcioni plan definiše ukupno 251 obavezu, koje su podijeljene na sljedeći način:

- ✓ horizontalno zakonodavstvo: 17,
- ✓ kvalitet vazduha: 19,
- ✓ upravljanje otpadom: 37,
- ✓ kvalitet voda: 33,
- ✓ zaštita prirode 71: (od čega 19 u okviru AP za upravljanje Ulcinjskom Solanom),
- ✓ industrijsko zagađenje: 15,
- ✓ hemikalije: 27,
- ✓ buka: 12,
- ✓ civilna zaštita: 9 i
- ✓ klimatske promjene 11.

Za realizaciju navedenih obaveza nadležno je 25 institucija, i to: Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvo ekonomskog razvoja, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Ministarstvo kapitalnih investicija, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo zdravlja, Kancelarija za evropske integracije, Uprava pomorske sigurnosti, Uprava za vode, Uprava za inspekcijske poslove, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Uprava carina, Uprava za ugljovodonike, Uprava za šume, Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju, Agencija za zaštitu prirode i životne sredine, Zavod za geološka istraživanja, Institut za javno zdravlje Crne Gore, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom, Javno preduzeće za nacionalne parkove, Centar za ekotoksikološka ispitivanja, Centar za obuku sudija, Prirodnjački muzej i Udruženje za unapređenje

vodosnabdijevanja, tretman i odvođenje otpadnih voda Crne Gore. Nadležnosti imaju i: Skupština Crne Gore, Državno i osnovno tužilaštvo, kao i sve 24 jedinice lokalne samouprave. Prepoznati nosioci aktivnosti su i: Univerzitet Crne Gore, Institut za biologiju mora, ali i upravljači zaštićenih područja, lokalna preduzeća za vodovod i kanalizaciju, operateri industrijskih postrojenja i organizacije civilnog društva.

Na sjednici Vlade koja je održana 23.12.2021. godine usvojena je **Finansijska procjena Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u Poglavlju 27.**

Strateški dokumenti kao što su Prostorni plan Crne Gore, Nacionalna strategija kvaliteta vazduha, Nacionalna strategija biodiverziteta, Državni plan upravljanja otpadom su istekli budući da su važili do 2020. godine.

U navedenom periodu, nije bilo značajne aktivnosti **Parlamenta Crne Gore** kada je riječ o zakonima iz oblasti životne sredine i klimatskih promjena. Usvojen je *Prijedlog zakona o potvrđivanju Međunarodne konvencije o spremnosti, reagovanju i saradnji u slučaju zagađenja uljem, 1990 (OPRC konvencija)* i to 21.04.2021. godine.

Vlada Crne Gore je u ovom izvještajnom periodu donijela:

- Nacionalni program prioriternih aktivnosti u oblasti ublažavanja i prilagođavanja na klimatske promjene u okviru saradnje sa zelenim klimatskim fondom 2021-2023,
- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od hemijskih i bioloških rizika,
- Odluku o proglašenju zaštićenog područja parka prirode "Platamuni",
- Godišnji program gazdovanja šumama za 2021. godinu;
- Odluku o dodjeli budžetskih sredstava za podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i visokoeфикаsne kogeneracije,
- Odluku o davanju šuma u državnoj svojini na korišćenje prodajom drveta u dubjećem stanju (redovne sječe u 2021.godini)
- Odluku o obrazovanju radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 15 - energetika,
- Odluku o obrazovanju koordinacionog tijela za zaštitu morske sredine
- Informacija o stanju životne sredine u 2019. godini,
- Izvještaj o realizaciji mjera iz akcionog plana za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu - 2020;
- Odluku o obrazovanju radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 27 - Životna sredina i klimatske promjene

- Uredbu o bližim uslovima i načinu izdavanja, prenošenja, iskorišćenja i povlačenja garancije porijekla električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije i visokoenergetske kogeneracije
- Završni izvještaj o realizaciji Nacionalne strategije za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena s Akcionim planom za period 2016. -2020. godine.
- Program monitoringa površinskih i podzemnih voda za 2021. godinu
- Završni Izvještaj o sprovođenju Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha za period 2017. - 2020. godina sa Izvještajem o realizaciji Akcionog plana za 2020. godinu.
- Izvještaj o stanju sistema zaštite i spašavanja u Crnoj Gori u 2020. godini.
- Godišnji izvještaj o realizaciji akcionog plana za sprovođenje strategije za smanjenje rizika od katastrofa za 2020. godinu
- Program rada i Finansijski plan DOO „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“- Podgorica za 2021. godinu
- Izvještaj za pripremu ažuriranog nacionalnog utvrđenog doprinosa (NDC) za Crnu Goru iz 2020. godine
- Rješenje o razrješenju dužnosti članice Pregovaračke grupe za vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji, zadužene za poglavlje pregovora 27. Životna sredina;
- Odluku o izmjenama Odluke o visini i načinu obračunavanja vodnih naknada i kriterijumima i načinu utvrđivanja stepena zagađenosti voda
- Uredbu o supstancama koje oštećuju ozonski omotač i alternativnim supstancama
- Informaciju o stepenu realizacije Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine za period 2018-2019. godina sa Izvještajem o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine za period 2018-2019. godina.
- Nacionalni plan za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine.
- Plan davanja koncesija u oblasti voda za 2021. godinu.
- Program korišćenja sredstava za poslove upravljanja vodama za 2021. godinu.
- Odluku o proglašavanju zaštićenog područja park prirode „Katič" s Izvještajem o sprovedenoj javnoj raspravi.
- Plan davanja koncesija za korišćenje voda za izgradnju hidroelektrana u Crnoj Gori za 2021. godinu,

- Predlog platforme za učešće ministra poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede mr Aleksandra Stijovića, na 9-om sastanku zemalja potpisnica UNECE Konvencije o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotoka i međunarodnih jezera, Ženeva, 29. septembar - 1. oktobar 2021. godine.
- Uredbu o graničnim vrijednostima emisija iz postrojenja za sagorijevanje i načinu izračunavanja graničnih vrijednosti emisija za postrojenja koja koriste više vrsta goriva
- Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u Poglavlju 27 – životna sredina i klimatske promjene, za izvještajni period februar – jul 2021. godine
- Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu opasnih materija
- Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o efikasnom korišćenju energije
- Mapu puta ispunjenja završnih mjerila za privremeno zatvaranje pregovora u pregovaračkom poglavlju 27 - Životna sredina i klimatske promjene,
- Informaciju o analizi lokacije „Landža“ predviđene za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u opštini Danilovgrad
- Predlog zakona o mjerama sigurnosti prilikom istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju
- Finansijsku procjenu Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u Poglavlju 27 - Životna sredina i klimatske promjene.
- Odluku o obrazovanju Komisije za sprovođenje javne aukcije za dodjelu emisioh kredita
- Informaciju za projekat izgradnje HE Buk Bijela, Foča, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina sa aspekta zaštite životne sredine shodno UNECE Konvenciji o procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu – Espoo.

Nastavljeno je sa aktivnostima na uspostavljanju Natura 2000.

Nedostatak političke volje, nedovoljna horizontalna koordinacija između državnih organa, kašnjenje u ispunjavanju određenih obaveza dokazuje da su kapaciteti državne uprave ograničeni. Sve to dovodi do slabe implementacije i primjene zakonskih propisa, kašnjenja i odgađanja rokova.

Ne postoji održivi finansijski okvir koji može odgovoriti zahtjevnoj implementaciji i primjeni zakonodavstva.

Eko-fond je ranije ustanovljen ali još uvijek nije odgovorio zadatku. Očekivanje da bi Eko-fond mogao služiti kao ključni mehanizam za finansiranje obaveza iz Poglavlja 27 predstavlja izazov u kadrovskom, organizacionom, tehničkom i finansijskom pogledu. Sredstva koja bi mogla biti prikupljena nijesu dovoljna da pokriju troškove finansiranja projekata iz oblasti životne sredine i troškove procijenjene u NEAS-u. Na primjer, za

“teške” direktive je neophodno da se izrade planovi implementacije i da se u skladu sa takvim planovima planiraju izdvajanja u državnom budžetu.

Očegledno je da neće biti značajnih finansijskih izdvajanja za zatvaranje Poglavlja 27 a koja se vrše direktno iz državnog budžeta nego prije iz kazni propisanih privatnom sektoru. Imajući u vidu lošu stopu naplativosti poreza i kazni u ovom sektoru, postoji opravdana sumnja da će već predložena rješenja u okviru Eko-fonda biti u mogućnosti da značajno doprinesu ispunjavanju preuzetih aktivnosti u ovom Poglavlju. Ograničena finansijska sredstva u nadležnim ministarstvima i upravnim organima i dalje zabrinjavaju, posebno u pogledu ukupnih kapaciteta ovih institucija koje treba da obezbijede efikasnu implementaciju i sprovođenje Acquis-a.

Za Agenciju za zaštitu životne sredine prema Programu monitoringa za 2021. godinu koji je usvojen na sjednici održanoj 6.12.2021. godine je planiran nikada manji iznos i to 242,737². Za ovu namjenu je 2020. godine bio planiran iznos od 731,737³, 2019. godine iznos od 410.000 EUR, za 2018. godinu 400.000 EUR, za 2017. godinu 330.999 EUR, dok je u 2016. izdvojen iznos od 322.500 EUR.

Kada je u pitanju saradnja sa civilnim sektorom, neophodna je veća otvorenost i saradnja. Dalje praćenje zakonodavnih aktivnosti od strane institucija EU, bolja komunikacija sa organizacijama civilnog društva u oblasti životne sredine, kao i objavljivanje mišljenja Evropske komisije na nacрте zakona, moglo bi doprinijeti kvalitetu zakonodavnog procesa. Iako nadležne organizacije civilnog društva prate, učestvuju, raspravljaju i insistiraju na dijalogu o svim važnim procesima od nacionalnog interesa, resorna ministarstva i nadležne institucije to u velikoj mjeri zanemaruju. Civilni sektor nema adekvatne finansije niti podršku države što ga sprečava da sprovodi monitoring aktivnosti državnih organa na adekvatan i kontinuiran način.

U ovom izvještajnom periodu nije bilo značajnih promjena u radu inspeksijskih organa (ekološka inspekcija i inspekcija za vode), a broj izvršenih inspeksijskih provjera i utvrđenih neregularnosti ostao je na nivou prethodnih godina.

Crna Gora mora osigurati adekvatan broj zaposlenih, obuku i sveobuhvatnu koherentnost između svojih planova za usklađivanje i vremenskog rasporeda za jačanje kapaciteta. Potrebno je definisati preciznu podjelu nadležnosti između najrelevantnijih ministarstava i drugih relevantnih institucija i lokalnih vlasti i potrebna je efikasnija koordinacija između ovih institucija⁴. Potrebna je i veća otvorenost i povjerenje prema civilnom društvu.

² Godišnji program monitoringa za 2021, usvojen na sjednici Vlade održane 16. decembra 2021. godine

³ Godišnji program monitoring za 2020, usvojen na 153. sjednici Vlade održane 26.12.2019.

⁴ Sektorski planski dokument, Crna Gora - Životna sredina i klimatske akcije, str. 41

I HORIZONTALNO ZAKONODAVSTVO

U oblasti horizontalnog zakonodavstva, u periodu od aprila 2021. do decembra 2021. ostvaren je ograničeni napredak u usklađivanju sa relevantnom pravnom tekovinom EU u ovoj oblasti.

Implementacija zakonodavstva i dalje ostaje izazov, naročito u dijelu pristupa informacijama u posjedu državnih organa, procesuiranje odgovornih za ekološki kriminal, kao i adekvatna implementacija SEA i EIA mehanizma, naročito na lokalnom nivou. Od velike je važnosti saradnja civilnog društva, pristup pravdi i odgovornost za štetu u životnoj sredini kao ključna pitanja za efektivnu primjenu pravne tekovine EU. Nije uspostavljen Savjet za infrastrukturu prostornih podataka radi praćenja i pružanja stručne pomoći za uspostavljanje, funkcionisanje i održavanje infrastrukture prostornih podataka.

Nije formirana web stranica posvećena infrastrukturi prostornih podataka Crne Gore. Nije izrađen Registar infrastrukture prostornih podataka koji predstavlja Registar javnih institucija u skladu sa Zakonom o infrastrukturi prostornih podataka.

Eko fond, iako formalno uspostavljen, ne funkcioniše na adekvatan način.

Nije izrađen Pravilnik o izvještavanju i monitoringu i pristupu skupovima i uslugama (servisima) prostornih podataka od strane institucija i tijela Zajednice.

Saradnja sa civilnim sektorom i lokalnim zajednicama i dalje ostaje izazov, naročito u dijelu ranog informisanja i konsultovanja.

PREGLED I OCJENA STANJA

Akcionim planom za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - životna sredina i klimatske promjene u podoblasti Horizontalno zakonodavstvo planirano je 17 obaveza a koje su vezane za završno mjerilo 1 - Crna Gora nastavlja da se usklađuje s horizontalnim direktivama i pokazuje da će biti u potpunosti spremna da osigura njihovu efektivnu primjenu i sprovođenje na dan pristupanja.

Na sjednici Vlade održanoj 28. oktobra 2021. usvojen je Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - Zaštita životne sredine i klimatske promjene, za period februar - jul 2021.

Shodno navedenom izvještaju u podoblasti Horizontalno zakonodavstvo za period februar - jul 2021. planirana je realizacija 7 obaveza, od čega su sve realizovane, što čini stepen realizacije dospjelih obaveza od 100%.

Međutim, u odnosu na planirane aktivnosti za izvještajni period, odnosno do kraja 2021. godine, nije uspostavljen Savjet za infrastrukturu prostornih podataka radi praćenja i pružanja stručne pomoći za uspostavljanje, funkcionisanje i održavanje infrastrukture prostornih podataka, nije formirana web stranica posvećena infrastrukturi prostornih podataka Crne Gore i nije izrađen Registar infrastrukture prostornih podataka koji predstavlja Registar javnih institucija u skladu sa Zakonom o infrastrukturu prostornih podataka.

Eko fond, iako formalno uspostavljen, ne funkcioniše na neophodan način.

Monitoring životne sredine predstavlja poseban izazov. Izvještaj o stanju životne sredine za 2020. godinu je usvojen tek na sjednici Vlade od 17.11.2021. godine. Monitoring je obuhvatao sljedeće segmente: vazduh, klimatske promjene, vode, more, zemljište, upravljanje otpadom, biodiverzitet, radioaktivnost i upravljanje hemikalijama.

Program monitoringa za 2021. godinu je usvojen na sjednici Vlade održanoj 16.12.2021. godine, pri čemu je monitoring sveden na monitoring vazduha i alergnog polena.

OBRAZLOŽENJE

U ovoj oblasti želimo da istaknemo potrebu za boljom koordinacijom sprovođenja procedura SEA i EIA i usklađivanje procedura sa mehanizmom ocjene prihvatljivosti zahvata na ekološku mrežu (AA). **Ne postoji zakonska obaveza sprovođenja SEA na koncesione akte i planove.** Nedostaje efikasna koordinacija između zainteresovanih strana.

Procjena uticaja na životnu sredinu, uzimajući u obzir moguće uticaje, alternativna rješenja i neophodne mjere ublažavanja i kompenzacije, mora se unaprijediti. Kvalitet elaborata o procjeni uticaja i proces javnih konsultacija sa civilnim društvom i drugim zainteresovanim stranama treba poboljšati.

Kapaciteti odgovornih institucija su niski; nedostaje adekvatno učešće javnosti i prisutan je veliki uticaj investitora, naročito na lokalnom nivou.

Predložene mjere za smanjenje uticaja su često neadekvatne dok je u praksi evidentan izostanak sprovođenja istih kao i mjera kontrole. To se najbolje vidi u slučaju malih hidroelektrana koje su već izgrađene u stavljene u funkciju. Zabilježeni su mnogi slučajevi presušivanja riječnih korita na kojima su već izgrađena postrojenja, zbog neadekvatnih mjera za smanjenje uticaja ili izostanka mjera kontrole.

Potrebna je bolja implementacija i primjena Direktive o pristupu informacijama i bolje transponovanje, implementacija i primjena Direktiva o pristupu pravdi i učešću javnosti. Direktiva 2008/99/EC je transponovana u visokom procentu, ali je izazov implementacija. Sprovođenje Direktive 2008/99/EC nije na zadovoljavajućem nivou zbog nejasnih odredbi Krivičnog zakonika, mogućnosti subjektivne interpretacije od strane učesnika u postupku i nedovoljnog kapaciteta inspekcije, tužilaštva, sudstva i sudskih vještaka. Objektivne mane i problemi vezani su za zakonske odredbe Krivičnog zakonika, Glava XXV, koja se odnosi na krivična djela iz oblasti zaštite životne sredine. Posebno značajan problem je način na koji sudovi tumače zakonske standarde ("zagađenje u većoj mjeri ili na većoj površini", "opasnost po život ili zdravlje ljudi", "uništavanje flore i faune u većoj mjeri").

Ne postoji javno dostupan Izvještaj o radu inspekcije za 2020. godinu, pa samim tim ni informacija o radu ekološke inspekcije odnosno informacija o broju inspeksijskih pregleda (redovnih, po inicijativi, na zahtjev i kontrolnih), kao i ishoda tih pregleda.

Upravni i sudski postupci nijesu efikasni kao ni pristup informacijama o životnoj sredini, učešću javnosti i pravdi.

Izostaje implementacija Direktive 2004/35/EC (ELD) o odgovornosti za štetu u životnoj sredini u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u životnoj sredini. Saradnja sa civilnim sektorom često predstavlja samo formalnost dok je u suštini nema.

IZAZOVI

Poštovanje pravno obavezujućih pravila za sprovođenje procedura procjene uticaja na životnu sredinu i sprovođenje principa Arhuške konvencije kao ključni elementi efikasnog horizontalnog sektora.

Evidentni su nedostaci poput: nejasno određenog nivoa stručnosti lica koja pružaju konsultantske usluge tokom izrade SEA, nepostojanje kriterijuma o relevantnosti i starosti podataka, neadekvatna lista projekata za koje je obavezna EIA.

Poseban izazov predstavlja i neadekvatan monitoring životne sredine.

Neophodno je dalje napredovanje u implementaciji preostalih horizontalnih Direktiva EU kao što je Direktiva o eko-kriminalu i Direktiva o odgovornosti za štetu u životnoj sredini.

KLJUČNE PREPORUKE

Izmjenama i dopunama Zakona o strateškoj procjeni uticaja uspostaviti zakonsku obavezu sprovođenja SEA na planove davanja koncesija na vodotocima za potrebe proizvodnje energije (izgradnja malih HE) u cilju procjene kumulativnih uticaja na ekosisteme, biodiverzitet, klimatske promjene i druge aspekte. Neophodno je takođe unaprijediti procedure davanja koncesija i uspostaviti SEA procedure za koncesione planove u oblasti šumarstva i lovstva.

Potrebno je donijeti nedostajuća podzakonska akta za dalju transpoziciju Uredbe 268/2010/EU i Odluke 2009/442/EC.

Raditi na implementaciji Arhuške konvencije i jačanju transparentnosti vođenja procesa ne samo kroz formalno uključivanje civilnog sektora, već i kroz uvažavanje svih relevantnih učesnika uključujući lokalne zajednice i medije.

Definisati saradnju sa privrednim subjektima, potencijalnim zagađivačima životne sredine i osiguravajućim društvima u cilju stvaranja preduslova za adekvatnu primjenu Zakona o odgovornosti za štetu u životnoj sredini.

Uspostaviti saradnju između nadležnih institucija za implementaciju Zakona o životnoj sredini i Zakona o pristupu informacijama i pojednostaviti proceduru pristupa informacijama.

Uspostaviti redovan i kontinuirani dijalog kada su u pitanju odluke koje se odnose na velike zahvate u zaštićenim, čak i potencijalno zaštićenim oblastima ili zahvate koje ih neposredno ugrožavaju i pažljivo procijeniti uticaj takvih zahvata.

Jačati kapacitete inspekcije, dosljedno primjenjivati mjere inspeksijskog nadzora.

Jačati kapacitete Agencije za zaštitu životne sredine i lokalnih samouprava za implementaciju SEA i EIA.

Obezbijediti adekvatna finansijska sredstva za realizaciju monitoringa životne sredine.

Jačati kapacitete institucija nadležnih za implementaciju Krivičnog zakonika i Zakona o prekršajima u cilju potpune implementacije Direktive o eko-kriminalu i Direktive o odgovornosti za štetu u životnoj sredini. Pripremiti Izmjene i dopune Zakona i pojasniti definicije koje se odnose na uticaj na životnu sredinu.

Poštovati principe održivog razvoja kao okvira za projekte sa negativnim uticajima na životnu sredinu.

Uzeti u obzir interese i specifičnosti lokalnih zajednica prilikom razvoja projekata, posebno u upravljanju vodama, otpadom i obnovljivim izvorima energije.

Uspostaviti potrebnu IT infrastrukturu i adekvatno osoblje za funkcionisanje EIONET mreže.

Uspostaviti bolju saradnju i implementaciju između SEA i EIA posebno za područja NATURA 2000, EMERALD i UNESCO.

Konsultovati lokalne samouprave, njihove specifičnosti i interese u vezi razvojnih projekata, posebno u oblasti upravljanja vodama, otpadom i obnovljivim izvorima energije.

II KVALITET VAZDUHA

U oblasti kvaliteta vazduha, u periodu od aprila 2021. do decembra 2021, ostvaren je ograničen napredak u implementaciji Direktive 2008/50 i Direktive 2004/10.

Nije uspostavljen katastar zagađivača pa nijesu obezbijeđeni adekvatni podaci o zagađivačima vazduha. Lokalne samouprave nemaju uspostavljen sistem praćenja kvaliteta vazduha, kao ni registar zagađivača vazduha, te ne dostavljaju neophodne podatke Agenciji za životnu sredinu.

Implementacija usvojenih akcionih planova, implementacija planova kvaliteta vazduha, kontrola kvaliteta brodskih goriva, uspostavljanje maksimalnih nacionalnih emisija i priprema Nacionalnog programa za progresivno smanjenje emisija i potpuna implementacija i dalje predstavljaju izazov.

Strategija upravljanja kvalitetom vazduha za period 2020-2029 još uvijek nije usvojena.

PREGLED I OCJENA STANJA

Akcionim planom za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - životna sredina i klimatske promjene u podoblasti Kvalitet vazduha planirano je 19 obaveza vezanih za završno mjerilo 2, pri čemu se prioritet stavlja na usklađivanje Crne Gore sa Direktivom o smanjenju nacionalnih emisija određenih zagađujućih materija u vazduhu (NEC Direktiva 2016/2284/EU).

Shodno Izvještaju o realizaciji Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - Zaštita životne sredine i klimatske promjene za period februar - jul 2021. bila je planirana realizacija 8 aktivnosti koje obuhvataju realizaciju 15 mjera od čega je realizovano 12, što čini stepen realizacije 80%.

U izvještajnom periodu, Crna Gora je trebala da donese **Nacionalnu strategiju upravljanja kvalitetom vazduha za period 2021-2029. godine**, čiji je sastavni dio Program mjera za smanjenje emisija zagađujućih materija obuhvaćenih NEC Direktivom, a što je bilo planirano za II kvartal 2021. godine koja aktivnost nije realizovana.

Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma je 21.03.2021. godine, obavijestilo zainteresovanu javnost da je pokrenulo postupak javne rasprave o tekstu Nacrta strategije upravljanja kvalitetom vazduha za period 2021-2029. godina sa akcionim planom za period 2021-2022. godina. Javna rasprava je trajala 40 dana, odnosno do 8. maja 2021. godine. Međutim, Nacrt strategije upravljanja kvalitetom vazduha za period 2021-2029. još uvijek nije usvojen. Ovo za sobom povlači i nemogućnost realizacije brojnih drugih obaveza, kao što je Integrisanje Planova kvaliteta vazduha za sve 3 zone kvaliteta vazduha u Crnoj Gori, uključujući posebne mjere za područja u kojima su zabilježena prekoračenja graničnih vrijednosti.

Crna Gora treba da predstavi ažuriranu analizu troškovno efikasne strategije za kontrolu emisija za period 2020-2030. na osnovu koje se za Crnu Goru utvrđuju adekvatne obaveze smanjenja emisija zagađujućih materija obuhvaćenih NEC Direktivom kao i da izvještava o svojim emisijama na godišnjoj osnovi prema LRTAP Konvenciji.

Uspostavljeni sistem izvještavanja o kvalitetu vazduha u realnom vremenu još nije postao operativan⁵. Mjesečni izvještaji su dostupni na web sajtu.

OBRAZLOŽENJE

Iz navedenog se može zaključiti da se proces donošenja Strategije upravljanja kvalitetom vazduha za period 2021.-2029. mora ubrzati.

Uvidom u mjesečne izvještaje o kvalitetu vazduha Agencije za zaštitu prirode i životne sredine, primjetan je nezadovoljavajući kvalitet vazduha tokom grejne sezone u Pljevljima, Bijelom Polju, a u relativno manjoj mjeri u Nikšiću i Podgorici, usled prekoračenja mjernih parametara kvaliteta vazduha.

Sistem praćenja kvaliteta vazduha je unaprijeđen ali ga treba dodatno unaprijediti što je neophodno zbog čestog pogoršanja kvaliteta vazduha u većim aglomeracijama.

IZAZOVI

Problemi u implementaciji su: projekcije i verifikacija emisija, poboljšanje podataka o emisijama/tačnosti podataka iz inventara; procjena kritičnih opterećenja i nedostatak specifičnih znanja u ovoj oblasti u ključnim institucijama.

⁵ <http://www.epa.org.me/vazduh/index.php/postaja/1>

Najveći izazov u oblasti kvaliteta vazduha je postizanje propisanog kvaliteta vazduha u svim zonama. Povećana koncentracija suspendovanih čestica PM, naročito u opštini Pljevlja, Bijelo Polje, Podgorica i Nikšić tokom sezone grijanja, je zabrinjavajuća kako zbog učestalosti tako i količine koncentracija, uprkos činjenici da su ove opštine, sa izuzetkom Bijelog Polja, usvojile akcione planove za poboljšanje kvaliteta vazduha.

Uočljiv je trend pogoršanja kvaliteta vazduha u opštinama u kojima nema mjernih stanica (napr. Cetinje, Berane), tako da ne postoje podaci o kvalitetu vazduha za ove opštine.

Neophodan je konkretan podsticaj za ekološki prihvatljivije načine grijanja. Ne poštuju se savremeni ekološki standardi kvaliteta vazduha za industrijske zagađivače čije emisije zagađujućih materija nesporno utiču na kvalitet vazduha, niti vrše redovne inspeksijske kontrole kojima bi se utvrdila obaveza zagađivaču da promijeni filterska postrojenja u skladu sa standardima.

Ne postoji koordinacija strateških aktivnosti sa sektorom saobraćaja kako bi se razmotrila mogućnost izmjene režima saobraćaja u najužim gradskim jezgrima.

Nedostaju specifična stručna znanja u ovoj oblasti, naročito u ključnim institucijama za transponovanje, implementaciju i primjenu zakonodavstva, a evidentan je i nedostatak finansijskih kapaciteta.

Većina domaćinstava još uvijek nije energetska efikasna što dovodi do veće potrošnje energije, sagorijevanja većih količina čvrstih goriva i na kraju do lošijeg kvaliteta vazduha. Ne vrši se praćenje kvaliteta unutrašnjeg vazduha niti procjena kumulativnih uticaja zagađenja na javno zdravlje.

KLJUČNE PREPORUKE

Postaviti zdravlje građana kao prioritet u kreiranju javnih politika i unaprijediti kvalitet zdravstvene statistike kroz poboljšanje registra medicinskih podataka, posebno u dijelu definisanja i evidentiranja u okviru zdravstvenog informacionog sistema a sa ciljem da se omoguće dalja istraživanja o uticaju zagađenja vazduha na zdravlje ljudi.

Potrebni su konkretni podsticaji za ekološki prihvatljivije načine grijanja.

Neophodno je unaprijediti nadzor i kontrolu kvaliteta u proizvodnji peleta.

Imajući u vidu da se u domaćinstvima najčešće koriste neefikasne peći na čvrsta goriva, neophodno je kritički razmotriti ne samo rokove za transponovanje ove Direktive već takođe i dozvoljene granične vrijednosti emisija u skladu sa Direktivom 2009/125/EU o ekološkom označavanju.

Unaprijediti kapacitete državne mreže za praćenje kvaliteta vazduha tako što će se obuhvatiti sve opštine na teritoriji Crne Gore, obezbijediti servisiranje opreme za mjerenje unutar granica države i vršiti redovno servisiranje u periodu najmanjeg stepena zagađenja.

Pouzdana podaci o kvalitetu vazduha su od ključne važnosti za pokretanje mehanizama za zaštitu kvaliteta vazduha.

Uspostaviti koordinaciju strateških aktivnosti između sektora životne sredine i sektora saobraćaja kako bi se razmotrila mogućnost izmjene režima saobraćaja u najužim gradskim jezgrima. Ažurirati Strategiju razvoja saobraćaja koja bi se na adekvatan način bavila zagađenjem vazduha kao posljedicom intenzivnog i neodrživog saobraćaja i omogućila efikasno rješavanje ovog problema.

Poštovati savremene ekološke standarde kvaliteta vazduha za industrijske zagađivače čije emisije zagađujućih materija utiču na kvalitet vazduha.

Sprovoditi redovne inspeksijske kontrole kojima bi se utvrdila obaveza zagađivaču za promjenu filterskih postrojenja u skladu sa standardima.

Ažurirati inventar zagađujućih materija u vazduhu i prekursore ozona.

Obezbijediti opremu za rekuperaciju VOC-a u skladištima, transportu i distribuciji goriva do benzinskih stanica i tokom punjenja goriva u motorna vozila.

Nabaviti nedostajuću opremu na mjernim stanicama u državnoj mreži za praćenje kvaliteta vazduha.

Uspostaviti mehanizam kontrole kvaliteta brodskih goriva.

Jačati kapacitete ključnih institucija za transponovanje, implementaciju i primjenu zakonodavstva stručnim kadrom sa specifičnim znanjem neophodnim za ostvarivanje napretka u ovoj oblasti.

Obezbijediti potrebna finansijska sredstva za implementaciju i primjenu zakonodavstva u ovoj oblasti.

U cilju poboljšanja stanja u ovoj oblasti, neophodno je raditi na jačanju implementacije i primjene zakona. Održivo finansiranje i kadrovski ojačane institucije su preduslov napretka. Potrebno je uspostaviti potpuno funkcionisanje sistema za monitoring kvaliteta vazduha kako bi se obezbijedili precizni podaci o kvalitetu vazduha u zemlji.

III UPRAVLJANJE OTPADOM

U oblasti upravljanja otpadom Crna Gora ostaje djelimično usaglašena sa EU zakonodavstvom. U periodu od aprila 2021. do decembra 2021. ostvaren je ograničeni napredak u oblasti upravljanja otpadom.

Novi Zakon o upravljanju otpadom iako planiran u izvještajnom periodu, nije usvojen. Nivo implementacije pravne tekovine u ovoj pod-oblasti i dalje je veoma ograničen i još uvijek se moraju preduzimati mnogi drugi važni koraci kao što je uspostavljanje adekvatne mreže za odlaganje otpada, određivanje prioriteta sa smanjenje i prevenciju otpada, uspostavljanje registra za proizvođače otpada.

Nije postignuto dalje usklađivanje sa Direktivom 2008/98, Direktivom 94/62, Direktivom 1999/31, Direktivom 2006/66, Direktivom 93/86, Direktivom 2012/19, Direktivom 2011/65, Direktivom 2000/53, Direktivom 86/278, Direktivom 2006/21 i Uredbom 493/2012.

Neophodno je implementirati opcije za upravljanje otpadom uz poštovanje EU standarda i primjenu hijerarhijskog pristupa: redukcija količine proizvedenog otpada, maksimalno recikliranje i ponovna upotreba, spriječavanje spaljivanja otpada.

Da bi se osigurao adekvatan sistem upravljanja otpadom neophodno je obezbijediti poštovanje principa održivog razvoja, transparentnost i odgovornost u upravljanju otpadom.

Potrebno je donijeti Državni plan upravljanja otpadom za naredni petogodišnji period. Neophodno je uložiti značajne napore u smislu strateškog planiranja i investiranja da bi se implementirala Strategija upravljanja otpadom Crne Gore do 2030.

Uspostaviti sistem odvojenog prikupljanja posebnih kategorija otpada.

Postoji urgentna potreba za ukidanje nelegalnog odlaganja otpada i korišćenja privremenih odlagališta u svim opštinama.

Neophodno je uspostavljanje infrastrukture za odvojeno sakupljanje otpada i reciklažu. Lokalni akcioni planovi se moraju implementirati.

PREGLED I OCJENA STANJA

Akcionim planom za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - životna sredina i klimatske promjene, u podoblasti Upravljanje otpadom, planirano je 37 obaveza vezanih za završno mjerilo 3, pri čemu se prioritet stavlja na to da Crna Gora odlučuje o svom sistemu upravljanja otpadom i posvećuje odgovarajuće finansiranje infrastrukturnim investicijama, u skladu sa relevantnim zakonodavstvom EU, uključujući hijerarhiju otpada, te da Crna Gora uspostavlja programe prevencije otpada, priprema planove upravljanja otpadom (WMP) i usvaja mjere za odvojeno prikupljanje otpada za papir, metal, plastiku i staklo.

Shodno usvojenom Izvještaju o realizaciji akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u dijelu koji se odnosi na podoblast upravljanje otpadom navodi se da je u izvještajnom periodu planirana realizacija 5 aktivnosti koje obuhvataju realizaciju 9 mjera, od kojih su realizovane 7, što čini stepen realizacije 77,8%.

Akcionim planom za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - životna sredina i klimatske promjene planirano usvajanje novog Zakona o upravljanju otpadom i relevantnih podzakonskih akata. U izvještaju je ova aktivnost izvještavana kao realizovana u dijelu mjere koji se odnosi na izradu nacrtu zakona, organizovanje javne rasprave kao i dostavljanje Nacrta na mišljenje svim relevantnim institucijama. Međutim, u izvještajnom periodu NIJE realizovana javna rasprava, te se moguće Ministarstvo poziva na javnu raspravu koja je realizovana još 2018. godine nakon čega je prijedlog zakona mijenjan. Iako je navedenim akcionim planom usvajanje zakona planirano za 2021. godinu, donošenje ovog zakona nije planirano Programom rada Vlade za istu godinu.

OBRAZLOŽENJE

Osnovni principi upravljanja otpadom definisani Strategijom upravljanja otpadom Crne Gore do 2030. i Državnim planom upravljanja otpadom 2015-2020. nijesu primijenjeni. Veliki broj lokalnih samouprava i dalje odlaže otpad na privremenim deponijama, a evidentno je i postojanje velikog broja nelegalnih odlagališta.

Zbog odsustva primarne selekcije i velikog broja organskih komponenti u sastavu čvrstog komunalnog otpada, deponije su izvori emisije gasova sa efektom staklene bašte (metan). Iz Informacije o stanju životne sredine za 2020. godinu u odnosu na potencijalno zagađenje zemljišta zbog neselektovanog i nepropisno odloženog komunalnog i industrijskog otpada ne postoje precizni podaci ali se navodi da praćenje potencijalnog zagađenja zemljišta otežava nedostatak adekvatnog zakonskog okvira.

U Izvještaju o sprovođenju Državnog plana upravljanja otpadom u 2020. godini navodi se da je u planskom periodu sakupljeno 285.032 tone komunalnog otpada od strane sakupljača i proivodača otpada. Na sanitarnim deponijama u Podgorici i Baru je odloženo 140.766 tona komunalnog otpada (49,38%), privremeno je uskladišteno 52-838 tona komunalnog optpada. Za ponovnu upotrebu i reciklažu odvojeno je 5.569 tona otpada. Ukupna količina komunalnog otpada pripremljenog za ponovnu upotrebu ili recikliranje iznosi 32.848 tona ili 11,52% od ukupne količine sakupljenog komunalnog otpada.

U opštini Nikšić se ne vrši upravljanje komunalnim otpadom u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom. Sakupljeni otpad se bez mjerenja odlaže na neuređenom odlagalištu Mislov do. Procjenjuje se da se radi o 25.000 tona otpada na godišnjem nivou. U dijelu infrastrukture u oblasti upravljanja otpadom, Crna Gora raspolaže sa: regionalnim deponijama neopasnog otpada u Podgorici i Baru, reciklažnim centrima u Podgorici, Herceg Novom, Kotoru i Žabljaku, postrojenjima za obradu otpadnih vozila u Podgorici (1), i Nikšiću (3), transfer stanicama u Kotoru i Herceg Novom, reciklažnim dvorištima u Podgorici (6), Herceg Novom (1), Kotoru (1) i Budvi (1), postrojenjima za obradu medicinskog otpada u Beranama i u Podgorici, postrojenjem za obradu električnog i elektronskog otpada u Baru.

U opštini Kotor, radi prva kompostana u Crnoj Gori za rješavanje pitanja upravljanja zelenim otpadom u opštinama Kotor, Tivat, Budva i Herceg Novi.

Sa opasnim otpadom, čije je zbrinjavanje moguće samo van Crne Gore, mora se postupati u skladu sa odredbama nacionalnog zakonodavstva i zahtjevima Bazelske konvencije o kontroli prekograničnog kretanja opasnog otpada i njegovog odlaganja. Shodno tome, u izvještajnom periodu Agencija za zaštitu životne sredine izdala je 8 dozvola koje se odnose na izvoz 72.300 tona opasnog otpada.

Sanacija neuređenih odlagališta otpada u Crnoj Gori i dalje predstavlja jedan od prioritetnih ciljeva.

IZAZOVI

Osnovni problem u ovoj oblasti je nesprovođenje odluke donijete Izmenama i dopunama Državnog plana upravljanja otpadom 2015 - 2020. kojom se u Crnoj Gori određuju 4 regionalna centra za upravljanje otpadom. Ni lokalni planovi ne nude kvalitetna rješenja. Dodatni problem su niska stopa selekcije komunalnog otpada i reciklaže, nepostojanje adekvatnih statističkih podataka o količinama otpada i nekompatibilnost tih podataka između nadležnih institucija, kao i loša komunalna infrastruktura. Sistem za selektivno odlaganje otpada nije uspostavljen, veliki broj lokalnih samouprava odlaže otpad na nelegalnim/privremenim smetlištima/odlagalištima, dok je evidentno postojanje velikog broja nelegalnih odlagališta. Ne postoje mjere za podsticanje ponovne upotrebe, reciklaže i selektivnog sakupljanja otpadnih materijala.

Izazov je i neophodna sanaciju brojnih nelegalnih deponija širom Crne Gore, utvrđivanje lokacije za odlaganje industrijskog otpada i uspostavljanje efikasnog nadzora. Loša opremljenost i kadrovska struktura lokalnih preduzeća je zabrinjavajuća. Nedostatak kontejnera na seoskom području i dalje je prisutan, što dovodi do toga da se otpad pali ili odlaže u potocima ili rijekama.

Problem je takođe i pitanje odlaganja kanalizacionog mulja koje je obrađeno u Planu upravljanja komunalnim otpadnim vodama 2020 - 2035. Iako je Plan dobar i jasan, čini se da su praktična i ekološki prihvatljiva rješenja daleko od toga da budu primijenjena u praksi, te da ovaj problem zahtijeva hitnu pažnju i odgovarajuća rješenja.

Odlaganje životinjskog otpada ostaje i dalje problem zbog nedostatka infrastrukture, relevantnih podataka i odgovarajuće opcije za pravilno odlaganje ove vrste otpada.

U Crnoj Gori, odlaganje i dalje predstavlja najzastupljeniji metod za zbrinjavanje generisanog otpada.

Otpadne automobilske gume i dalje predstavljaju problem i često dolazi do njihovog paljenja čime se dodatno utiče na kvalitet vazduha.

Ne postoji deponija za neopasni građevinski otpad. Stoga se velike količine ove vrste otpada odlažu u koritima rijeka i pored puteva. Tokom izgradnje autoputa Bar - Boljari, ogromne količine građevinskog otpada odložene su u korito rijeke Tare i u njenoj blizini. Svakako, veliki izazov predstavlja i uspostavljanje efikasnog i održivog inspeksijskog sistema kao i adekvatnih kaznenih politika koje će se dosljedno primjenjivati.

KLJUČNE PREPORUKE

Usvojiti novi Zakon o upravljanju otpadom.

Ubrzati transpoziciju Direktive 2008/98, Direktive 94/62, Direktive 2006/66, Direktive 93/86, Direktive 2012/19, Direktive 2011/65, Direktive 2000/53, Direktive 86/278, Direktive 2006/21 i Uredbe 493/2012 i usvojiti set podzakonskih akata.

Izraditi i usvojiti Državni plan upravljanja otpadom u Crnoj Gori za period 2022-2027.

Usvojiti lokalne planove upravljanja otpadom za sve jedinice lokalne samouprave usklađene sa novim Državnim planom upravljanja otpadom i pratiti njihovu implementaciju.

Uspostaviti i implementirati sistem primarne selekcije komunalnog otpada, uz kontinuiranu kampanju u cilju promocije otpada kao resursa.

Obezbijediti preduslove za primjenu principa hijerarhije upravljanja otpadom sa naglaskom na prevenciju, ponovnu upotrebu i reciklažu otpada.

Ubrzati rad na rješavanju problema privremenih odlagališta komunalnog i neopasnog građevinskog otpada.

Riješiti pitanje deponije opasnog otpada.

Sanirati postojeća odlagališta komunalnog otpada i neopasnog građevinskog otpada.

Riješiti problem otpadnih automobilskih guma.

Odrediti lokacije za odlaganje neopasnog građevinskog otpada.

Uspostaviti sistem odvojenog sakupljanja posebnih kategorija otpada.

Neophodno je uložiti posebne napore u svrhu odvajanja opasnog i komunalnog otpada.

Smanjiti količine biorazgradivog komunalnog otpada koji se odlaže i promovisati kompostiranje.

Unaprijediti sistem kontrole upravljanja otpadom sa posebnim fokusom na prevoženje i odlaganje otpada.

Razvijati partnerstvo sa civilnim sektorom i uključiti ga u proces izrade novih propisa i praćenje primjene postojećih.

Obezbijediti sistem izvještavanja javnosti za emisije deponijskog gasa sa deponija/odlagališta kojima upravljaju javna komunalna preduzeća.

Raditi na podizanju svijesti građana o značaju uspostavljanja sistema upravljanja otpadom i štetnim posljedicama neadekvatnog upravljanja otpadom po zdravlje stanovništva i životnu sredinu.

Jačati kapacitete institucija na svim nivoima u svrhu praćenja i sprovođenja implementacije svih propisa.

Obezbijediti sredstva za finansiranje projekata sanacije deponija/odlagališta, uvođenje selektivnog sakupljanja otpada, izgradnju transfernih stanica i izgradnju sanitarnih deponija.

Obezbijediti sredstva za informisanje i edukaciju o značaju uspostavljanja sistema upravljanja otpadom i, u partnerstvu sa organizacijama civilnog sektora i medijima, raditi na informisanju i edukaciji stanovništva.

Uvesti ekonomske mjere za smanjenje otpada koji odlazi na deponije bez ikakve prethodne obrade.

Napraviti sistem depozita za ambalažni otpad, u saradnji sa privatnim sektorom.

Uključiti ruralna područja u sistem pružanja komunalnih usluga od strane nadležnih preduzeća.

Regulisati upravljanje posebnim vrstama otpada, kao što je medicinski, veterinarski, elektronski, građevinski i rudarski otpad.

Unaprijediti koordinaciju između glavnih aktera u oblasti upravljanja otpadnim vodama i otpadom, u cilju rješavanja problema sve većih količina generisanog kanalizacionog mulja.

Započeti uspostavljanje sistema za odlaganje, sakupljanje i tretman ambalažnog otpada, baterija, akumulatora i starih vozila. Neophodno je uspostavljanje infrastrukture za odvojeno sakupljanje otpada i reciklažu.

Pripremiti strategiju za odlaganje i dekontaminaciju opreme i otpada koji sadrži PCB i PCT, kao i Program analize zemljišta i vodič o mogućnostima i načinu upotrebe obrađenog kanalizacionog mulja.

Omogućiti funkcionisanje jedinstvenog sistema sakupljanja podataka o vrstama i količinama otpada i omogućiti javni uvid u statistiku sakupljanja i upravljanja otpadom.

Raditi na edukaciji građana i podizanju svijesti o ovoj oblasti životne sredine.

Obezbijediti video nadzor na nelegalnim odlagalištima i procesuirati počinioce.

Odrediti lokacije za odlaganje građevinskog otpada.

Jačati administrativne i operativne kapacitete na državnom nivou, posebno kapacitete Uprave za inspeksijske poslove, kao i kapacitete komunalnih inspekcija na lokalnom nivou.

Jačati saradnju između državnih i lokalnih vlasti.

Neophodno je uložiti značajne napore u smislu strateškog planiranja i investiranja da bi se implementirala Strategija upravljanja otpadom Crne Gore do 2030.

Postoji urgentna potreba za ukidanjem nelegalnog odlaganja otpada i korišćenja privremenih odlagališta u svim opštinama.

IV KVALITET VODA

U oblasti kvaliteta voda, napredak ostaje ograničen. U periodu od aprila 2021. do decembra 2021, ostvaren je određeni napredak u usklađivanju sa Okvirnom direktivom o morskoj sredini.

Nisu realizovane aktivnosti na unaprijeđenju kontrole kvaliteta vode za piće.

Donešena su podzakonska akta kojima se transponuje Okvirna direktiva o morskoj sredini.

Planovi upravljanja za Dunavski i Jadranski sliv su pripremljeni ali još nijesu usvojeni.

Još nije usvojena Nacionalna strategija o moru.

Nedostatak finansijskih sredstava za izgradnju ili modernizaciju dodatnih sistema za sakupljanje i prečišćavanje gradskih otpadnih voda i sistema vodosnabdijevanja, kao i nejasna podjela odgovornosti između nadležnih organa i dalje predstavlja izazov.

Zagađenost opštinskih i industrijskih otpadnih voda, izgradnja u plavnim i u zaštićenim područjima i dalje su najozbiljnije prijetnje.

Akcionni plan za ispunjavanje završnih mjerila za poglavlje 27 - Životna sredina i klimatske promjene u podoblasti zaštita voda odnosi se na završno mjerilo 4 - Crna Gora ostvaruje značajan napredak u usklađivanju pravne tekovine EU u sektoru voda, uključujući zakonodavstvo o vodi za piće, i Direktivi 2008/56/EZ kojom se uspostavlja okvir za djelovanje Zajednice u području politike o morskoj sredini. Crna Gora imenuje nadležne organe za pitku vodu i izrađuje planove upravljanja riječnim slivovima za svaki vodni sliv koji se nalazi u cijelosti na njenoj teritoriji, uključujući djelove međunarodnih vodnih područja koja se nalaze na njenoj teritoriji. Ovim akcionim planom definisane su 33 mjere. Prema Izvještaju o implementaciji akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila za poglavlje 27 životna sredina i klimatske promjene za period februar - jul 2021. bilo je planirano 11 mjera od čega su realizovane 9, što čini stepen realizacije 81%.

U navedenom periodu nisu donešeni Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o parametrima, provjeri, usaglašenosti, metodama, načinu, obimu analiza i sprovođenju monitoringa zdravstvene ispravnosti vode za ljudsku upotrebu, kao ni Pravilnik o sanitarno-tehničkim, higijenskim i drugim uslovima koje moraju ispunjavati sistemi vode za javno vodosnabdijevanje kojim bi se mogli definisati djelovi iz Direktive EU 2015/1787 o izmjeni priloga II i III Direktive 98/83/EZ i tiču se dijela koji se odnosi na procjenu rizika i planova za sigurnost vode koji se potenciraju izmjenom predmetne Direktive (npr. definisati ko odobrava Planove za sigurnost vode).

Još nije usvojena Nacionalna strategija o moru. Koordinaciono tijelo, čiji je zadatak davanje mišljenja na prijedlog strategije je osnovano u julu 2021. godine.

Javna rasprava o dokumentima Početna procjena stanja morske sredine i Karakteristike dobrog stanja morske sredine i Ciljevi zaštite morske sredine Crne Gore (koji objedinjavaju dokumenta Karakteristike dobrog ekološkog stanja morske sredine i Ciljevi i indikatori za ostvarivanje i/ili održavanje dobrog ekološkog stanja morske sredine) je u toku.

Trenutni status malih HE u Crnoj Gori je sljedeći:

Crna Gora trenutno ima 32. male hidroelektrane, koje se nalaze u fazi eksploatacije odnosno imaju upotrebnu dozvolu. Ovo znači da građani Crne Gore plaćaju i nastaviće sa plaćanjem narednih 12 godina subvencije privatnim investitorima u mHE kroz račune za utrošenu električnu energiju za 32 mHE. Građani plaćaju subvencije za projekte za koje ni u jednom slučaju nije dokazan javni interes, koji dovode do devastacije prirodnih resursa, ostavljaju lokalne zajednice bez vode kao osnovog uslova za život i za koje je dokazano da su društveno-ekonomski neopravdani. Uz sve to projekti mHE proizvode zanemarive količine električne energije.

Vlada Crne Gore je na 22. sjednici održanoj 29.04.2021. godine usvojila Informaciju u vezi raskida ugovora o koncesiji kojima je predviđena izgradnja malih hidroelektrana na vodotocima Murinskoj i Komarači. Ocijenivši da koncesionari u datom roku nijesu izvršili

svoje ugovorne obaveze, Vlada je zadužila Ministarstvo kapitalnih investicija da preduzme potrebne aktivnosti i sprovede procedure raskida koncesionih ugovora.

Vlada Crne Gore je na 28. sjednici održanoj 17. juna 2021. godine, donijela Odluku o izmjenama Odluke o visini i načinu obračunavanja vodnih naknada i kriterijumima i načinu utvrđivanja stepena zagađenosti voda. Osnovni razlog za izmjene sadržan je u potrebi usaglašavanja sa Zakonom o finansiranju upravljanja vodama i Zakonom o vodama.

Na 38. sjednici održanoj 09.09.2021. donijet je Plan davanja koncesija u oblasti voda za 2021. godinu za eksploataciju izvorišta i flaširanje vode, Planom su predviđena tri izvorišta za korišćenje dijela voda za potrebe flaširanja vode u komercijalne svrhe, i to: „Zaslapnica“ mjesto Zaslav – opština Nikšić, izvorište „Lučičko vrelo“ – opština Rožaje i „Ravnjak“ – opština Mojkovac.

Takođe na 38. sjednici Vlada je donijela Program korišćenja sredstava za poslove upravljanja vodama za 2021. godinu. Programom se utvrđuje obim, raspored i visina sredstava po namjenama i način izvršenja. Za finansiranje obaveza i potreba za upravljanje vodnim resursima u 2021. godini Budžetom Crne Gore planirano je 200.000 eura. Programom su u okviru tog iznosa obuhvaćene osnovne aktivnosti u oblasti upravljanja vodama, zaštiti voda, zaštiti od voda i efikasnije korišćenje voda.

Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 23.09.2021. godine donijela plan davanja koncesija za korišćenje voda za izgradnju hidroelektrana u Crnoj Gori za 2021. godinu i zadužila Ministarstvo kapitalnih investicija da započne pripremu koncesionog akta.

Koalicija 27 je u aprilu 2021. godine uputila apel predstavnicima Evropskog parlamenta, Evropske komisije, Energetske zajednice, sekretarijata Barselonske konvencije, ACCOBAMS i MARPOL, za aktivno uključivanje u obustavljanju i preispitivanju procesa istraživanja nafte i gasa iz podmorja Crne Gore.

U apelu je posebno naglašeno da nova Vlada ne sprovodi adekvatnu reviziju procesa dodjele koncesije i ugovora, zbog čega Koalicija 27 zahtijeva angažovanje evropskih i međunarodnih eksperata, koji će konstatovati kršenje obaveza Direktive o učešću javnosti u procesu donošenja odluka, o sigurnosti naftnih i gasnih operacija, prostornog planiranja morskog područja, Natura 2000, ciljeva energetske i klimatske politike. Iako je bilo najavljeno da će informacije o rezultatima istraživanja biti objavljene još u septembru 2021. godine, javnost još uvijek nije informisana o ovim rezultatima.

OBRAZLOŽENJE

U oblasti kvaliteta voda sistem nadležnosti je fragmentiran. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je primarno nadležno. Shodno fragmentiranim nadležnostima nivo implementacije i primjene zakonodavstva nije adekvatan.

Planovi upravljanja za dva riječna sliva su bili pripremljeni na kraju 2019. ali nijesu usvojeni. Urađna je SEA za Plan upravljanja crnomorskim slivom ali još uvijek nema jasnih aktivnosti u ovoj oblasti.

Izgradnja kanalizacionih mreža i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda kasni.

Nije uspostavljen efikasan sistem za praćenje i sprovođenje zakona.

Ne preduzimaju se mjere za eliminaciju opasnih materija koje dovode do zagađenja unutrašnjih površinskih voda, teritorijalnih voda i unutrašnjih priobalnih voda. Postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda nedostaju u mnogim opštinama dok postojeća, na primjer u Podgorici, ne odgovaraju u pogledu kapaciteta niti tehnoloških standarda.

U Informaciji o stanju životne sredine navedeno je da mreža stanica za kvalitet površinskih voda u 2020. godini obuhvatila je 20 rijeka sa 38 mjernih mjesta od kojih 3 prirodna jezera sa 6 mjernih mjesta, 5 vještačkih jezera sa 5 mjernih mjesta, 5 mješovitih voda sa 5 mjernih mjesta.

Analizom opštih fizičko-hemijskih parametara, fitoplanktona, fitobentosa, makrofita i makrozoobentosa od 38 ispitivanih (mjernih mjesta) lokaliteta na rijekama, zahtijevani kvalitet i status vode (dobar) ispunje je samo na 2 lokacije (5,3%) a ostali lokaliteti bili su izvan zadovoljavajućeg i to: umjeren status kvaliteta imalo je 13 lokaliteta (34,2%), loš status kvaliteta imalo je 20 lokaliteta (52,6%) i veoma loš status imala su 3 lokaliteta (7,9%).

Od 6 ispitanih lokaliteta prirodnih jezera, nađeni kvalitet je bio izvan zahtijevanog: umjeren status na 3 lokacije (Skadarskom jezeru - Moračnik i Podhum, Crno jezero, iza splava), loš na 2 lokacije (na Skadarskom jezeru - Kamenik, Šasko jezero) i vrlo loš (na Skadarskom jezeru - centar jezera).

Od 5 ispitivanih lokaliteta vještačkih jezera - VVT/JMVT nađeni kvalitet potencijala je: umjeren na 2 lokacije (na Krupačkom i Liverovića jezeru) i loš na 3 lokacije (na Slanom, Otlovića i Bilećkom jezeru). Elementi koji su doprinijeli ovakvom stanju su nađene zajednice fitoplanktona, makrofita i status fizičko-hemijskih elemenata. Od 5 ispitivanih lokaliteta mješovitih voda - ušća rijeka, nađeni kvalitet je: dobar status na 1 lokaciji (na prostoru uliva Risanske rijeke) i umjeren na 4 ostale lokacije – ušća (Sutorine, Škudre, potoka kod Opatova i rijeke Bojane).

Od 20 ispitivanih izdani i podzemnih bunara sa prostora Zetske ravnice, u 2020. godini, hemijski status na osnovu opštih fizičko-hemijskih parametara nađen je kao: dobar status na 16 izdani/bunara i loš status na 4 bunara/izdani (Gostilj, Vranj, Drešaj i Vrelo Ribničko).

Od koncentrisanih izvora zagađenja, koji najznačajnije utiču na kvalitet podzemnih voda, izdvajaju se otpadne vode naselja i industrije. Od rasutih izvora zagađenja, najznačajniji su uticaji poljoprivrede, rasipanja čvrstog i tečnog otpada po slivnim površinama, a nisu zanemarljivi ni ostali uticaji (sječa šuma, boravak ljudi i životinja na slivu, kao i druge aktivnosti na slivu s kojeg se izvorišta prihranjuju).

U 2020. godini, na teritoriji Crne Gore ispitivano je ukupno 18.012 uzoraka vode za piće sa gradskih vodovoda i drugih javnih objekata vodosnabdijevanja i to: 9.173 mikrobiološki i 8.839 fizičko i fizičko-hemijski. Od ukupno ispitanih 18.012 uzoraka vode za piće, sa teritorije Crne Gore, 6,82% uzoraka bilo je neispravno.

Stanje kvaliteta morske vode na javnim kupalištima, u 2020. godini, praćen je na ukupno 110 lokacija duž crnogorskog primorja.

Rezultati analiza kvaliteta morske vode za kupanje na crnogorskom primorju, u sezoni 2020. godine, pokazuju da je 94,6% uzoraka bilo odličnog, a 2,7% dobrog kvaliteta, dok je 2,7% uzoraka bilo zadovoljavajućeg kvaliteta.

IZAZOVI

Administrativni kapaciteti u sektoru voda na državnom i lokalnom nivou nijesu dovoljno snažni da odgovore izazovu efikasnog procesa harmonizacije nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i nije uspostavljen finansijski okvir za njihovo jačanje.

Glavni problem ostaje kontrola i prevencija zagađenja voda, kontrola korišćenja riječnih depozita, kontrola korišćenja podzemnih voda, kao i kontrola gradnje u plavnim područjima.

Monitoring površinskih voda često ne prati potrebe monitoringa zaštite životne sredine, čiji bi trebalo da bude integralni dio.

Postoji značajan nedostatak kadra kvalifikovanog da ispuni zahtjeve koji se tiču sakupljanja i provjere podataka, kao i obezbjeđivanja kvaliteta i izvještavanja.

Rizicima od poplava se upravlja na osnovu Plana zaštite i spašavanja od poplava.

Strategija upravljanja vodama razmatra kanalisiranje/regulisanje i betoniranje pojedinih riječnih korita čiji su tokovi bujičnog karaktera.

Najveći izvori zagađenja površinskih i podzemnih voda su komunalne otpadne vode, koje se uglavnom u neprečišćenom obliku ispuštaju u vode, na koncentrovan ili difuzan način.

Politika i praksa u dijelu zaštite od poplava nije fokusirana na tehničke i konstruktivne mjere za regulaciju vodnih tijela. Mjere za adekvatnu zaštitu od požara nedostaju ili su nedovoljne. Usvajanje mjera nije usaglašeno sa ublažavanjem klimatskih promjena.

U februaru 2021. godine Odbor za implementaciju UNECE Konvencije o vodama organizovao je zajednički sastanak, uz prisustvo predstavnika komisija Albanije i Crne Gore vezano za moguć prekogranični uticaj projekta malih hidroelektrana na rijeci Cijevni u Albaniji. Albanija i Crna Gora dogovorile su se da osnuju zajedničku tehničku radnu grupu za „Nadgledanje i procjenu“ i da razviju i implementiraju protokol za razmjenu informacija kako bi operacionalizirale svoju saradnju na zajedničkom slivu rijeke Cijevne. U izvještajnom periodu nema novih aktivnosti vezano za ovo pitanje.

KLJUČNE PREPORUKE

Bolje definisati nadležnosti u oblasti kvaliteta voda i poboljšati međusektorsku saradnju između institucija koje su nadležne za vode kao i sa drugim sektorima u cilju integracije politike zaštite voda.

Poštovati ciljeve Strategije upravljanja vodama 2016-2035 i u što kraćem roku usvojiti Vodoprivrednu osnovu čija obaveza proističe iz Zakona o vodama.

Realizovati aktivnosti na unaprijeđenju kontrole kvaliteta vode za piće kroz donošenje relevantnih pravilnika.

Definisati dinamiku određivanja ciljeva i indikatora za postizanje dobrog ekološkog statusa morske životne sredine.

Ubrzati dinamiku rada na usvajanju Strategije za zaštitu morske životne sredine.

Ubrzati dinamiku usvajanja inicijalne procjene stanja morskog ekosistema na osnovu raspoloživih podataka i procjene ekološkog statusa morske životne sredine.

Ubrzati dinamiku usaglašavanja postojećeg godišnjeg nacionalnog programa monitoringa morske sredine sa uslovima Okvirne direktive o morskoj strategiji i Programa mjera za postizanje ili održavanje dobrog ekološkog statusa morske sredine do 2022.

Hitno usvojiti Planove upravljanja vodama riječnih slivova za Dunavski i Jadranski sliv.

Raditi na izradi mapa opasnosti i mapa rizika od poplava.

Uspostaviti registar zaštićenih područja, uskladiti monitoring sa zahtjevima Okvirne direktive EU o vodama, definisati ekološki i hemijski status i ciljeve za površinske i podzemne vode, definisati program neophodnih mjera.

Unaprijediti mrežu mjernih stanica i monitoring podzemnih voda.

Pratiti koncentracije nitrata u površinskim i podzemnim vodama.

Omogućiti operativni rad Informacionog sistema za vode.

Obezbijediti svim građanima pristup vodi.

Zamijeniti postojeću vodovodnu distributivnu mrežu na cijeloj teritoriji Crne Gore. Kao primjer se mogu navesti sistemi na Cetinju⁶ i Kotoru⁷

Izgraditi nedostajuću kanalizacionu mrežu.

Izgraditi nedostajuća postrojenja za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda, počevši od gradova sa velikim brojem stanovnika (Podgorica) ka manjim gradovima.

Hitno obezbijediti uslove za jačanje administrativnih kapaciteta, znanja i vještina stručnog kadra u institucijama koje su ključne za integraciju i implementaciju pravne tekovine EU u oblasti upravljanja vodama.

Neophodno je potpuno sprovođenje postojeće zakonske regulative i unapređenje inspeksijskog nadzora na cijeloj teritoriji države, kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou. Neophodno je poboljšati kontrolu, posebno u dijelu iskorišćavanja voda za izgradnju hidroelektrana, zagađenja voda, gradnje na obalama rijeka, očuvanja močvarnih staništa. Budući razvoj malih hidroelektrana treba da bude u skladu sa EU praksom.

Nastaviti sa kontrolom eksploatacije pijeska i šljunka.

⁶<http://www.cetinje.me/cetinje/cms/public/image/uploads/staro/doc/2018/Sekretarijati,%20direkcije%20i%20Osluzbe/Skupstinska%20sluzba/05/03052018/03052018%20Odluka%20o%20davanju%20saglasnosti%20na%20Program%20rada%20DOO%20Vodovod%20i%20kanalizacija-%20Cetinje%20za%202018.%20godinu.pdf>

⁷ <https://investitor.me/2020/08/03/najskuplju-vodu-placaju-domacinstva-iz-kotora/>

Neophodno je sudsko procesuiranje i nediskriminatorno kažnjavanje u slučajevima kršenja zakona u oblasti voda.

Zaštita od poplava treba da bude bazirana na integraciji prirodnih rješenja u upravljanju vodama. Shodno tome, neophodno je suspendovati planska i projektna rješenja koja su doprinijela uništavanju rijeke Tare i rijeke Grnčar u Plavu.

Integracija direktiva o staništu i pticama u dijelu upravljanja vodama je neophodna zbog uspostavljanja i upravljanja budućom ekološkom mrežom NATURA 2000.

Neophodno je dalje promovisati saradnju sa javnošću u razvoju javnih politika u sektoru vodnih resursa. Konsultacije zainteresovane javnosti treba da obezbijede više mogućnosti od zakonskog minimuma. Angažovanje zainteresovanih strana treba da počne u ranoj fazi razvoja javnih politika. Organizovati konsultacije javnosti u vezi implementacije aktivnosti koje se odnose na izdavanje saglasnosti za eksploataciju pijeska i šljunka.

Integracija prirodnih rješenja u prakse upravljanja vodama i ozbiljnije razmatranje ekosistemskih usluga. Neophodno je razvijati posebne kapacitete za ove potrebe u nadležnim institucijama.

Unaprijediti kontrolu i ublažavanje ključnih hazarda: loše planirane male HE, vađenje šljunka, zagađenje, nekontrolisana upotreba podzemnih voda, ilegalna gradnja na obalama rijeka – riječna staništa, močvare i vodni resursi su generalno veoma osjetljivi u Crnoj Gori. Neophodno je neodložno djelovanje na nacionalnom nivou.

V ZAŠTITA PRIRODE

U oblasti zaštite prirode, u periodu od aprila 2021. do decembra 2021, nije ostvaren značajniji napredak u usklađivanju sa EU Acquis-om.

Ostvaren je napredak u pogledu povećanja procenta zaštićenih područja proglašenjem zaštićenih područja u moru i to park prirode "Platamuni", park prirode "Katič" i park prirode "Stari Ulcinj".

Nacionalni parkovi Crne Gore imaju ozbiljnih problema u upravljanju. Nijedan od 5 nacionalnih parkova u Crnoj Gori nema važeći plan upravljanja. Još uvijek nije definisano pitanje organizacije nacionalnih parkova.

Ulcinjaska Solana je zaštićena 2019. kao Park prirode i uvrštena na RAMSAR listu močvarnih područja od međunarodnog značaja, međutim, još uvijek nema riješeno pitanje upravljača.

Implementacija CITES Uredbe i Konvencije nije na zadovoljavajućem nivou.

Nastavljen je rad na uspostavljanju mreže NATURA 2000.

Ratifikovan je Nagoja Protokol.

Treba raditi na hitnom sprječavanju negativnih uticaja izgradnje objekata na životnu sredinu u Nacionalnom parku Skadarsko jezero, kao i na sanaciji negativnih uticaja na rijeci Tari koji su nastali u procesu izgradnje autoputa Bar-Boljari.

Obustavljeno je dalje davanje koncesija za male hidroelektrane.
Izveštaj o implementaciji Nacionalne strategije biodiverziteta nije usvojen.
Nacionalna strategija biodiverziteta koja je važila do 2020 je istekla.
Oformljena je Radna grupa za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promjene, ali je do sada imala samo prvi konstitutivni sastanak.

PREGLED I OCJENA STANJA

Akcionim planom za ispunjavanje završnih mjerila za poglavlje 27- životna sredina i klimatske promjene, podoblast zaštita prirode vezana je za završno mjerilo 5 - U oblasti zaštite prirode, Crna Gora podnosi Komisiji spisak predloženih lokacija Natura 2000, koji u dovoljnoj mjeri obuhvata tipove staništa i vrste u skladu sa zahtjevima Direktiva o pticama i staništima. Crna Gora demonstrira kapacitet da upravlja mrežom Natura 2000, između ostalog i kroz davanje ulcinjskoj Solani odgovarajućeg statusa zaštite i djelotvorno sprovođenje neophodnih mjera očuvanja koje dovode do poboljšanja statusa očuvanosti. U ovoj podoblasti definisana je 71 aktivnost.

U izvještaju o implementaciji Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila za poglavlje 27 - životna sredina i klimatske promjene za period od februara do jula 2021. godine, izvještavano je o obavezi za realizaciju 6 aktivnosti od čega su ispunjene 3, što čini stepen realizacije od 50%.

Na 21. Sjednici Vlade od 22.04.2021. godine proglašeno je prvo zaštićeno područje u moru, Park prirode "Platamuni", ukupne površine 1.087,13ha, od čega je u morskom dijelu 193,92 ha u II zoni zaštite i 862,59 ha u III zoni zaštite u moru, dok je u kopnenom – obalnom dijelu u III zoni zaštite 30,61 ha I obuhvata teritoriju Opštine Kotor.

Na 39. sjednici Vlade Crne Gore od 16.09.2021, usvojena je odluka o proglašenju drugog zaštićenog područja u moru, Park prirode "Katič". Ukupna površina Parka prirode "Katič" iznosi 2746,32 ha, od čega 424,43 ha u II zoni zaštite a u III zoni 2321,62 ha, od čega 2145,36ha pripada morskoj, a 176,25 ha kopnenoj cjelini a koji je u cjelosti, u pogledu svojinsko pravnih odnosa, vlasništvo Države Crne Gore, odnosno opštine Budva i Bar.

Na sjednici Vlade 29.12.2021. usvojena je odluka o proglašenju Parka prirode "Stari Ulcinj". Ukupna površina Parka prirode "Stari Ulcinj" iznosi 929,16 ha, od čega 79,68 ha u II zoni zaštite, a u III zoni 847,78 ha. Od toga 830,74 ha pripada morskoj, a 17,03 ha kopnenoj cjelini.

Većina zaštićenih područja proglašanih u posljednjih pet godina još uvijek su "zaštićena područja na papiru" bez upravljača ili bez donesenih i usvojenih planova upravljanja. Zaštićena područja se sada suočavaju sa nedovoljno kapaciteta za bavljenje svim aspektima upravljanja životnom sredinom.

Ulcinjnska Solana je zaštićena 2019. kao Park prirode i uvrštena na RAMSAR listu močvarnih područja od međunarodnog značaja, međutim, još uvijek nema riješeno pitanje upravljača. Radna grupa koju je osnovala opština Ulcinj pripremila je Plan upravljanja, međutim još uvijek nije oformljeno upravljačko tijelo. Nakon 6 godina od kada je pokrenut slučaj Ulcinjske solane pred Privrednim sudom, Savjet za privatizaciju je saopštio da je nesporno državno vlasništvo nad zemljištem preduzeća.

Proglašenje Solane trajnim lovnim rezervatom na čitavoj teritoriji nije realizovano.

U oblasti zaštite prirode, pripremljen je Predlog zakona o divljači i lovstvu koji je bio je upućen u parlamentarnu proceduru, ali je arhiviran. U junu 2021. od strane CZIPa, nadležnom Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, upućena je inicijativa za pokretanje ponovnog postupka izmjena Zakona o divljači i lovstvu. Do trenutka predaje ovog izvještaja, nije bilo konkretnih aktivnosti ministarstva po tom pitanju.

Parlament Crne Gore je ratifikovao Nagoja Protokol. Formirana je radna grupa za izmjene zakona o zaštiti prirode koje su planirane i Akcionim planom za ispunjenje završnih mjerila za Poglavlje 27. Izmjene i dopune podrazumijevaju definisanje nadležnih tijela za izdavanje dozvola i nadležnih inspeksijskih organa i njihovih obaveza u kontekstu primjene Uredbe (EU) 511/2014 koja nisu određena Zakonom o ratifikaciji Nagoja Protokola.

Crna Gora je bukove šume unutar NP Biogradska gora uvrstila na Tentativnu listu „Drevne i prašumske bukove šume Karpata i drugih regija Evrope - proširenje (Crna Gora)“, kako bi se kvalifikovala za uvrštavanje na UNESCO listu svjetske baštine. U izvještajnom periodu nije bilo novosti po ovom pitanju.

Agencija za zaštitu prirode i životne sredine završila je izradu studije „Utvrdjivanja nultog stanja biodiverziteta na Sinjajevini“ na širem području planiranom za vojni poligon.⁸ Rezultati navedene studije nisu objavljeni i predstavljeni javnosti do trenutka pisanja izvještaja.

DSIP (Specifični plan za implementaciju direktive) za Direktivu 83/129 u vezi uvoza u zemlje članice koža određenih mladunaca foka i proizvoda dobijenih od njih nije urađen. Izgradnja kapaciteta za implementaciju Uredbe br. 1007/2009 nije realizovana.

DSIP za Uredbu br. 995/2010/EU, Uredbu br. 363/2012/EU i Uredbu br. 607/2012 treba da budu urađeni za implementaciju ovog dijela EU Acquis-a.

NVO Green Home je u izvještajnom periodu pokrenula proceduru izrade Prijedloga Akcionog plana za spriječavanje ilegalnih aktivnosti u šumarstvu za period 2021. - 2023. godina. Formirana je radna grupa u čijem radu su učestvovali predstavnici Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprave za šume, JP za nacionalne parkove, Agencije za zaštićena područja Podgorice i nevladinog sektora.

Nastavljeno je uspostavljanje ekološke mreže Natura 2000. Upotpunjavanje osnove za predlaganje/definisanje Natura 2000 područja u okviru nastavka terenskih istraživanja je planirano Akcionim planom za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - životna

⁸ Prilog Prvom izvještaju Crne Gore Evropskoj komisiji u 2021.

sredina i klimatske promjene kao kontinuirana aktivnost koja će biti realizovana do dvije godine prije ulaska u EU. Izvještaj o realizovanim aktivnostima nije javno dostupan. Izazovi koji se odnose na uspostavljanje NATURA 2000 tiču se ograničenih kapaciteta ljudskih resursa u državnim institucijama kako na nacionalnom tako i na lokalnim nivoima u smislu broja službenika i eksperata koji se bave ovim pitanjem.

Vlada Crne Gore raspisala konkurs za dodjelu koncesija za istraživanje i eksploataciju uglja u selu Mataruge, što je jedna od prijetnji za buduće Natura 2000 područje. Naime, Tokom IPA projekta "Establishing Natura 2000 network in Montenegro" (Contract Number. 374-589) od 2017.-2019., urađena su inicijalna istraživanja čiji jedan od rezultata jesu 33 potencijalna SPA područja. Jedna od ciljanih vrsta bila je i prđavac (Corn crake), pri čemu je procijenjena nacionalna populacija od 100 do 120 pjevajućih mužjaka. Mataruge su se izdvojile kao najvažnija lokacija za ovu vrstu sa 20 do 25 pjevajućih mužjaka, i kao buduće Natura 2000 područje. Prđavac je sa aspekta staništa zahtjevna vrsta pa je samim tim malo lokacija idealnih za njegovo gniježđenje, a tek ih je malo sa ovolikim brojem. U pitanju je još jedan projekat koji opominje na hitnu potrebu za boljim usklađivanjem razvojnih planova sa potrebama zaštite prirode, važnih vrsta i staništa u okviru buduće Natura 2000 meže.

U ovom izvještajnom periodu nije urađena revizija zaštićenih područja, što je bila zakonska obaveza. Mnoga zaštićena područja su izgubila karakteristike koje su ih preporučile za zaštitu. Upravljanje kategorijama zaštite ispod II kategorije po IUCN-u gotovo i ne postoji.

Shodno zaključcima Stalnog Odbora Bernske konvencije održanog u Strazburu u periodu od 2 - 6. decembra 2019. Crna Gora je nastavila periodično izvještavanje o implementaciji preporuka Sekretarijata Bernske konvencije. Izvještaj o napretku je poslat 03. avgusta 2021. godine. Na sjednici Stalnog Odbora Bernske konvencije koja je održana 29.11. - 03.12.2021, diskutovano je o implementaciji preporuka br. 201 (2018) u vezi razvojnih projekata na Skadarskom jezeru i Emerald mreži u CG. Sjednici nije prisustvovao predstavnik Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, te je donešena odluka da slučaj ostane otvoren.

U februaru 2021. godine Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma podnijelo je Sekretarijatu ESPOO konvencije prijavu o usaglašenosti u skladu sa ESPOO konvencijom, čime su se pridružili ranijoj žalbi nevladinih organizacija iz Crne Gore i Bosne i Hercegovine zbog mogućih uticaja projekta „Buk Bijela na Crnu Goru. UNESCO se pismom direktno obraćao Vladi BiH kojim se upozorava na obavezu Bosne i Hercegovine da poštuje međunarodnu Konvenciju te da ne poduzima bilo kakve mjere koje bi mogle ugroziti kulturno ili prirodno naslijeđe u državama potpisnicama Konvencije. Nakon toga, predstavnici Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma održali su dva direktna sastanka sa ministricom prostornog uređenja, građevinarstva i ekologije i direktorom Elektroprivrede Republike Srpske na kojem je dogovoreno formiranje ekspertskeg tima od sedam članova čije će zaduženje biti da pregleda projektnu dokumentaciju, strukturu i planirani režim rada hidroelektrane Buk Bijela, te da usaglasi nadmorsku visinu tačke preliva, odnosno maksimalnu gornju kotu do koje buduće

vještačko jezero može da raste. Javnost Crne Gore nije dobila priliku učešća u prekograničnoj procjeni uticaja na životnu sredinu za ovaj projekat.

OBRAZLOŽENJE

Uspjeh u implementaciji EU Acquis-a u oblasti zaštite prirode u mnogome zavisi od uzajamne saradnje između sektora zaštite prirode i drugih relevantnih sektora (prostornog planiranja, poljoprivrede, ruralnog razvoja, šumarstva, lovstva, itd.). Planiranje i implementacija aktivnosti u sektoru zaštite prirode zahtijevaće opsežne konsultacije i komunikaciju sa različitim zainteresovanim stranama i nevladinim organizacijama radi djelotvorne primjene.

U ovoj oblasti je neophodna bolja inspekcijska kontrola kao i propisivanje kazni (na osnovu Krivičnog zakona). Urgentno je uspostavljanje djelotvornog sistema generalne zaštite za značajna staništa, biljne i životinjske vrste, sprječavanje i zaustavljanje ilegalnih i štetnih aktivnosti koje prouzrokuju neodrživu eksploataciju prirodnih resursa.

Neophodno je nastaviti aktivnosti na uspostavljanju upravljačkih struktura za sva novoproglašena zaštićena područja, a u međuvremenu obezbjeđivati zaštitu morskih vrsta od različitih mogućih negativnih uticaja za vrijeme seizmičkih ispitivanja za istraživanja nafte i gasa. Informacija o istraživanju je trebala da bude objavljena u septembru 2021, međutim rok za završetak istraživanja pomjeren za sredinu januara 2022. godine.

Neophodno je raditi na integraciji politike biodiverziteta u sektorske politike, jačati sistem upravljanja zaštićenim područjima na nivou nacionalnih parkova i uspostaviti sistem upravljanja za zaštićena područja za čije su upravljanje biti odgovorne nadležne lokalne samouprave.

Solana Ulcinj je zaštićena 2019. kao Park prirode i uvrštena na RAMSAR listu močvarnih područja od međunarodnog značaja. Urađen je petogodišnji plan upravljanja, koji nije usvojen. Još uvijek nije oformljeno upravljačko tijelo. Nakon 6 godina od kada je pokrenut slučaj Ulcinjske solane pred Privrednim sudom, Savjet za privatizaciju je saopštio da je nesporno državno vlasništvo nad zemljištem preduzeća. Opština Ulcinj je zadužena da upravlja ovim zaštićenim područjem ali za to nema finansijskih niti ljudskih resursa. Javno preduzeće Nacionalni parkovi Crne Gore će upravljati ovim područjem do februara 2022. godine. JPNPCG je bilo u obavezi da pripremi jednogodišnji program upravljanja za ovo područje do kraja oktobra 2020, međutim isti nisu pripremljeni. U okviru saradnje Vlade Njemačke i Vlade Crne Gore, angažovan je stručnjak, Goran Gugić, koji će podržati opštinu Ulcinj u definisanju optimalnog modela upravljanja ovim zaštićenim područjem, kao i sprovođenje mjera zaštite na ovom području. Ekspert je počeo sa radom u Ministarstvu ekologije prostornog planiranja i urbanizma u decembru 2021. Iako je lov u ovom području zabranjen, još uvijek je prisutan.

Shodno Izvještaju o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku Uniju pripremljen je Osmi tromjesečni izvještaj o nivou implementacije mjera za zaštitu Ulcinjske solane i isti je dostavljen Evropskoj komisiji.

U kontekstu aktivnosti čija se realizacija finansira iz Kapitalnog budžeta, a koje se odnose na sanaciju Đeranskog kanala i nasipa na solanskim basenima, Javno preduzeće nacionalni parkovi Crne Gore je uradilo projektni zadatak na osnovu konsultacija, međutim i nakon pribavljenih dozvola od strane Agencije za zaštitu životne sredine, nije se pristupilo radovima na terenu. U budžetu za ovu godinu nisu predviđena nikakva sredstva iz Kapitalnog budžeta, tako da ništa od planiranog nije sprovedeno.

Izgradnja autoputa je imala veliki negativni uticaj na zaštićenu rijeku Taru. Pejzaž je u potpunosti promijenjen. Dio građevinskog otpada je odlagan na obalama rijeke čime je ugrozio staništa, ali i izazvao zagađenje rijeke. UNESCO je uočio ozbiljna narušavanja korita rijeke Tare kao posljedicu izgradnje novog mosta i izrazio svoju zabrinutost u pogledu potencijalnih uticaja nizvodno i stoga traži da država pažljivo procijeni sve uticaje na izuzetne univerzalne vrijednosti ovog dobra, uključujući ugroženog dunavskog lososa, te da svoje nalaze dostavi Centru za svjetsku baštinu na pregled od strane IUCN-a.

Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma je obustavilo monitoring biodiverzitetu sa aspekta uticaja autoputa na endemične i međunarodno zaštićene vrste rijeke Tare i monitoring faune dna koji je započeo nakon savjetodavne misije UNESCO i IUCN 2018. godine.

Izostaje takođe nadzor od strane Uprave za šume nad radom koncesionara. Uz nepostojanje adekvatnog monitoringa biodiverziteta na državnom nivou moglo bi se zaključiti da su upravljanje, prostorno planiranje, urbanizacija i zaštitne mjere zasnovani na skromnim podacima, koji su uzrok nezadovoljavajućeg obima programa monitoringa, neadekvatne metodologije, tako da su i odluke bazirane na takvim podacima problematične.

Problem takođe mogu biti i odredbe Zakona o koncesijama kojima se ne propisuje obaveza traženja mišljenja ili informacija o statusu zaštite područja. Time se potvrđuje neusklađenost drugih zakona koji se odnose na korišćenje prirodnih resursa sa Zakonom o zaštiti prirode. Izazov može takođe biti kompatibilnost planiranja i integracija mjera za zaštitu prirode u druge sektorske planove i politike.

Glavni mehanizmi koji se koriste za integraciju biodiverziteta u druge sektorske strategije, politike i planove su procjene uticaja – kako na nivou strategija i planova (Strateške procjene uticaja na životnu sredinu ili SEA) tako i na nivou projekata (procjena uticaja na životnu sredinu ili EIA). Takođe, Ocjena prihvatljivosti (AA) je isto tako značajna za očuvanje biodiverziteta i staništa. AA je neophodna za određivanje potencijalnih efekata plana ili projekta na integritet lokaliteta Natura 2000. Konkretno, ona treba da obezbijedi i analizira dovoljno informacija koje bi omogućile nadležnom organu da utvrdi da određeni plan ili projekat neće uticati na integritet lokaliteta.

Dugoročni program istraživanja biodiverziteta nije urađen. Raspoloživa sredstva za implementaciju programa monitoringa biodiverziteta kao i obuhvaćena područja

variraju svake godine pri čemu su u toku 2021. godine bila najmanja u poslednjih nekoliko godina.

IZAZOVI

Postoji ozbiljan nedostatak kvalifikovanih administrativnih kapaciteta u Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma i Agenciji za zaštitu životne sredine za transpoziciju i implementaciju domaćeg zakonodavstva u oblasti zaštite prirode. Demotivacija i nedostatak profesionalizma predstavljaju pravi izazov. Ne postoji jasna vizija i ciljevi implementacije koji su utvrđeni u različitim strateškim dokumentima često međusobno nekompatibilnim. Ono što zabrinjava je oslanjanje na privremeno osoblje i pripravnike, kao i visoka fluktuacija zaposlenih posebno u odnosu na ukupni kapacitet ključnih institucija koje treba da obezbijede djelotvornu implementaciju i primjenu Acquis-a.

Posebnu pažnju treba posvetiti neodrživom stanju u nacionalnim parkovima u kojima u kontinuitetu postoje problemi u upravljanju, obezbjeđivanju finansijskih sredstava za funkcionisanje, strateškom pristupu i načinu organizacije. Po prvi put, nijedan od 5 nacionalnih parkova, kao najvažnija zaštićena područja, nemaju važeće planove upravljanja još od kraja 2020. godine. U toku 2021. godine dva puta je promijenjena upravljačka i rukovodeća struktura preduzeća.

Dodatno, pažnju treba posvetiti monitoringu kvaliteta implementacije Planova upravljanja zaštićenim područjima koja ih imaju i izradi novih planova za područja koja ih još uvijek nemaju. Određena područja ni nakon par godina od proglašenja nemaju plan upravljanja pa se samim tim nikakve mjere zaštite ne sprovode (park prirode Zeta, Ucinjska solana, 3 nova zaštićena područja u moru, istekli planovi za sve Nacionalne parkove).

Nastavljena je negativna praksa uništavanja prirodnih staništa nelegalnom izgradnjom turističkih i drugih objekata u zaštićenim područjima, kao i intenzivna sječa u pojedinim područjima. Krčenje šuma, posebno ono koje se vrši u zaštićenim područjima, nekada u najstrožije zaštićenim područjima, posebno je opasno za prirodu. Oni koji upravljaju zaštićenim područjima nemaju dovoljno kapaciteta da primijene mjere zaštite. Nedostaje im ne samo adekvatna finansijska podrška za zadovoljavajuće funkcionisanje već takođe i adekvatna kontrola nad njihovim radom od strane nadležnih organa, a često vrše nedozvoljene aktivnosti na sopstvenu inicijativu. Upravljači zaštićenih područja uglavnom ostvaruje prihod korišćenjem prirodnih resursa područja čiju bi zaštitu trebalo da sprovode.

Najveći problem u očuvanju značajnih staništa i vrsta predstavlja netransparentno i neadekvatno planiranje objekata u zaštićenim područjima, čija izgradnja često ne zadovoljava minimalne biološke standarde i narušava prirodni balans već narušenih prirodnih ekosistema. Glavni uzrok ovog problema su loši planski dokumenti, neodgovarajuća implementacija Strateške procjene uticaja na životnu sredinu (SEA) i Procjene uticaja na životnu sredinu (EIA), kao i politički pritisak. Kumulativni rezultat

uticaja ovih projekata koji se sprovode nameće posebnu opasnost po prirodu koja se, u studijama procjene uticaja na životnu sredinu iskazuje samo u principu a u praksi se ne procjenjuje.

Izazov u pogledu upravljanja uspostavljenim zaštićenim područjima u moru ogledaće se, pored političke volje, i u administrativnim kapacitetima i finansijskim izdvajanjima za njihovu zaštitu i upravljanje. JP "Morsko dobro" i inspeksijske službe ne posjeduju adekvatnu opremu. JP "Morsko dobro" shodno zakonu ne može da vrši inspeksijske kontrole i nema odgovarajuću službu zaštite.

Ilegalni lov divljih životinja, posebno ptica (najčešće zabranjenim sredstvima), prepoznat je kao problem. Razlog za to je neusklađenost zakona, nepoznavanje i nepoštovanje zakona, nedovoljna kontrola lova od strane nadležnih institucija, nedostatak kapaciteta u policiji i inspeksijskim službama, kao i nekažnjavanje počinioca izvršenih krivičnih djela. Učestali slučajevi krivolova u zaštićenim područjima, kao i na životinje koje su zakonom zaštićene, pokazatelj su da su neophodne hitne promjene u sistemu lovstva. Naime, lovački savez i lovačka društva upravljaju lovištima bez naknade državi i nadziru divljač bez jasnih protokola te nastaju velike razlike i nedosljednosti u podacima o brojnosti. U potpunosti izostaje eksterna kontrola njihovog rada, a dodatno ne postoji institucionalna edukacija o lovstvu. U vezi sa tim, upitne su posljedice lova na biodiverzitet.

Ograničena finansijska sredstva u nadležnim ministarstvima i organima upravljanja i dalje su pitanja koja zabrinjavaju, posebno s obzirom na ukupne kapacitete ovih institucija da bi se obezbijedila djelotvorna implementacija i primjena Acquis-a.

Niski administrativni kapaciteti, primjena odredbi Krivičnog zakonika kroz subjektivna tumačenja, kao i nedostatak razumijevanja značaja zaštite prirode od strane tužilaštva dovodi do izuzetno niske stope kažnjivosti lica koja su počinila krivična djela protiv prirode.

Nacrt prostornog plana posebne namjene za NP „Skadarsko jezero“ je povučen iz parlamentarne procedure u septembru 2018. Od tada nije ništa urađeno u pogledu revizije ili donošenja novog Prostornog plana posebne namjene za NP „Skadarsko jezero“.

PREPORUKE

Prije uspostavljanja mreže Natura 2000, pravni okvir treba da je u cjelosti usaglašen.

Da bi se sprovela implementacija Zakona o zaštiti prirode i omogućila puna transpozicija Direktive Savjeta 92/43/EEC (Staništa) i Direktive 2009/147/EC (Divlje ptice), neophodno je izraditi i usvojiti nekoliko implementirajućih akata.

Usvojiti brojna podzakonska akta u skladu sa Zakonom o prirodi, Zakonom o stranim i invazivnim stranim vrstama biljaka, životinja i gljiva, Zakonom o divljači i lovstvu, Zakonom o šumama i Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja kojim se dalje transponuje Direktiva o staništima, Direktiva o divljim pticama, Direktiva o zoološkim vrtovima, Uredba o nožnim zamkama, Direktiva o uvozu kože foka i njenih derivata, Uredba Evropskog parlamenta i Savjeta o prevenciji i upravljanju unošenja i širenja invazivnih stranih vrsta, Uredba o trgovini morskim sisarima iz podreda Pinnipedia, CITES Uredba i FLEGT Direktiva i Uredba.

Osnova za izradu budućih SPA i SCI listi treba da se ažurira sa dodatnim istraživanjima, uz istovremenu izgradnju kapaciteta lokalnih vlasti i upravljača zaštićenim područjima u svrhu razvijanja vještina i razumijevanja budućeg upravljanja.

Pripremiti akt o ekološkoj mreži sa granicama svakog od lokaliteta, informacijama o ciljnim vrstama i staništima, upravljačima svakog lokaliteta, kao i mjerama zaštite i očuvanja ekološke mreže. Akcionim planom za ispunjavanje završnih mjerila u Poglavlju 27, ova aktivnost je planirana za period 2021 - 2023. godine.

Urgentno pripremiti Planove upravljanja nacionalnim parkovima Crne Gore. Obezbjediti održivu finansijsku strukturu nacionalnim parkovima. Značajno unaprijediti kapacitet upravljača nacionalnih parkova za bavljenje svim aspektima upravljanja životnom sredinom.

Ubrzati rad na izradi i usvajanju planova upravljanja za zaštićena područja proglašena u posljednjih pet godina.

Sistematski i koordiniran rad na uspostavljanju mreže NATURA 2000. Jačati kapacitete vladinog i nevladinog sektora. Uključivati zainteresovane strane i civilni sektor u aktivnosti na uspostavljanju mreže Natura 2000. Jačati saradnju sa drugim sektorima (poljoprivreda, šumarstvo, lovstvo, saobraćaj, energetika) naročito u aspektu planiranja budućih razvojnih projekata koji moraju biti usaglašeni sa potrebama zaštite potencijalnih Natura 2000 područja.

Unaprijediti sistem monitoringa, uspostaviti sistem monitoringa staništa i vrsta, kao i sistem izvještavanja u skladu sa zahtjevima Direktiva o staništima i pticama.

Zaustaviti dalju devastaciju šuma uspostavljanjem šumskih rezervata koji će očuvati netaknuta staništa prije uspostavljanja mreže Natura 2000 i ulaska u Evropsku uniju.

Usvojiti Strategiju upravljanja invazivnim vrstama. Obustaviti svako dalje nelegalno i nestručno poribljavanje vodnih tijela. Izraditi listu stranih i invazivnih vrsta koje izazivaju zabrinutost u Crnoj Gori.

Donijeti planove za očuvanje močvarnih staništa uzimajući u obzir prijetnje kojima su izložena (Skadarsko jezero, Tivatska solila i Ulcinjska solana), a sagledavajući njihov značaj u ekološkim interekcijama, kao i uticaj na očuvanje mnogih autohtonih vrsta.

Prilikom izgradnje hidro-akumulacija i brana, neophodno je pristupiti izradi ozbiljnih bioloških studija i socio-ekonomskih analiza uz obaveznu procjenu uticaja na životnu sredinu i procijenjene kumulativne efekte.

Preispitati odluku i utvrditi stepen poštovanja javnog interesa u transformaciji nacionalnih parkova iz javnog preduzeća u privredno društvo, s obzirom da se ovim modalitetom omogućava privatizacija najvrijednijih područja, a da je interes zaštite prirode podređen interesu obezbjeđivanja ekonomske održivosti. Transformacijom javnog preduzeća u privredno društvo dovodi se u pitanje i finansijska podrška ovoj instituciji od strane države u smislu zaštite konkurencije. Utvrditi granice zaštićenih područja i upisati ih u katastar nepokretnosti kako bi se izbjeglo proizvoljno tumačanje i neadekvatna primjena u praksi.

Unaprijediti mehanizam upravljanja zaštićenim područjima, kategorizaciju zaštićenih područja, uspostavljanje i implementaciju režima i mjera zaštite.

Raditi na uspostavljanju adekvatnog upravljanja zaštićenim morskim područjima i uspostavljanju novih.

Neophodna je efikasnija borba sa nelegalnim lovom, značajno poboljšanje zakonskog okvira u sektoru lovstva, kao i potpuna reforma sistema lovstva. To se posebno odnosi na brisanje određenih ugroženih vrsta sa lovne liste, kao i usklađivanje lovne sezone sa periodima reprodukcije.⁹

Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Agencija za zaštitu životne sredine i Uprava za inspekcijske poslove (ekološka inspekcija) treba da jačaju kapacitete za ispunjavanje obaveza koje proističu iz procesa usklađivanja sa pravnom tekovinom EU.

Jasna podjela odgovornosti i nadležnosti u oblasti zaštite prirode je postignuta u određenoj mjeri formiranjem Direktorata za zaštitu prirode u okviru Ministarstva ekologije, međutim potrebno je vrijeme kako bi se pokazali vidljivi rezultati. Takođe, potrebno je uspostaviti mehanizam koordinacije između nadležnih institucija.

Obezbijediti bolje uključivanje lokalnih zajednica u izradu zakona i proces implementacije.

Započeti proces krivičnog procesuiranja lica koja vrše krivična djela protiv životne sredine, sa posebnom pažnjom na ubijanje, nezakonito držanje i uzgajanje divljih životinja u zatočeništvu, kako bi se obezbijedili bolji životni uslovi za ove jedinke u nekom od prihvatnih centara u regionu (mogućnost koju pruža Zakon o zaštiti prirode), kao i spriječila pojava krijumčarenja egzotičnih vrsta ili ubijanje autohtonih životinja u cilju uzimanja mladunaca.

Započeti sa jačanjem kapaciteta u policiji, inspektoratima, tužilaštvu i sudstvu u cilju sprovođenja propisa koji se odnose na zaštitu vrsta i staništa, u saradnji sa stručnim organizacijama civilnog društva.

Raditi na međusektorskoj saradnji u procesu procesuiranja svih krivičnih djela protiv životne sredine, uz praćenje dinamike krivičnog gonjenja.

Nastaviti redovno i adekvatno izvještavanje po međunarodnim konvencijama (posebno CBD, Ramsar, UNESCO, Bern, CITES) u oblasti očuvanja prirode koje je Crna Gora ratifikovala što će takođe doprinijeti unapređenju monitoringa biodiverziteta generalno, kao i modernizaciji prikupljanja podataka.

Poboljšati aktivnosti na pripremi baze podataka o biodiverzitetu i distribuciji staništa i vrsta u GIS-u na osnovu implementiranog sveobuhvatnog programa monitoringa, u skladu sa obavezama po Acquis-u.

Pripremiti bazne studije biodiverziteta kako bi se podaci mogli koristiti u pripremi planskih dokumenata i tako unaprijedila integracija mjera za zaštitu prirode u sektor prostornog planiranja.

⁹ Analiza pravnog okvira u oblasti lovstva u Crnoj Gori (NVO Green Home)

Pristupiti aktivnostima koje doprinose integraciji mjera zaštite/uspostavljanju privremene zaštite značajnih područja (EMERALD, IPA, IBA, potencijalna SPA područja) do uspostavljanja ekološke mreže NATURA 2000.

Identifikovati mjere zaštite prirode i raditi na integraciji politike biodiverziteta u sektorske politike kao i u strateške i planske dokumente drugih sektora.

Intenzivirati aktivnosti na očuvanju morskih vrsta.

Neophodno je takođe i kontinuirano praćenje trendova ugroženih vrsta kao i izrada Akcionih planova čija bi implementacija dovela do oporavka određenih populacija.

Obezbijediti finansijska sredstva za sprovođenje aktivnosti na zaštiti prirode, počevši od monitoringa biodiverziteta, uspostavljanja sistema upravljanja podacima, određivanja upravljača zaštićenih područja do uspostavljanja mreže NATURA 2000. Nedostaci su naročito izraženi u zaštićenim područjima kojima upravljaju jedinice lokalne samouprave zbog nedostatka kako administrativnih tako i finansijskih kapaciteta.

U postupku prostornog planiranja i sprovođenja SEA prostornih planova na životnu sredinu obavezno treba uzeti u obzir postojeće podatke za uspostavljanje mreže NATURA 2000, EMERALD područja i intenzivirati dalji proces primjene Direktive o staništima i Direktive o pticama radi usvajanja najoptimalnijih rješenja za buduće korišćenje prostora.

Prilikom izrade Prostornog plana Crne Gore neophodno je uvažiti informacije o Natura 2000 staništima koja su do sada mapirana i planirati prostor u skladu sa značajem ovih staništa.

Nove građevinske zone moraju biti locirane u prostoru najmanje ekološke osjetljivosti.

Suzbiti ilegalni ribolov na moru aktiviranjem i izgradnjom kapaciteta pomorske policije i ribarske inspekcije.

Administrativni kapaciteti kako na državnom tako i na lokalnom nivou trebaju biti snažno ojačani.

Neophodno je da sve lokalne samouprave izrade svoje Lokalne akcione planove za biodiverzitet i da ozbiljno rade na njihovom sprovođenju.

Ubrzati aktivnosti osnivanja CITES centra.

VI INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE I UPRAVLJANJE RIZICIMA

U pogledu industrijskog zagađenja i upravljanja rizicima Crna Gora ostaje djelimično usklađena. U periodu od aprila 2021. do decembra 2021, nije ostvaren značajan napredak.

Inspekcija vrši stalne kontrole SEVESO postrojenja.

Izazov predstavlja izdavanje IPPC dozvola i rješavanje pitanja opasnog otpada. Neophodno je raditi na uvođenju novih tehnologija, održivom finansiranju za implementaciju aktivnosti u cilju realizacije obaveza iz EU Acquis-a, jačanju administrativnih i institucionalnih kapaciteta. Potrebno je raditi na implementaciji

ELMAS-a i eko-označavanja. Rizik su potencijalna zagađenja životne sredine izazvana udesima.

Uspostavljanje Registra PRTR u skladu sa Uredbom br. 166/2006 još nije realizovano.

PREGLED I OCJENA STANJA

Akcionim planom za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - Zaštita životne sredine i klimatske promjene u podoblasti industrijsko zagađenje i upravljanje rizicima planirana je realizacija 15 aktivnosti.

U Izvještaju o realizaciji Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 za period od februara do jula 2021. godine, navodi se da je od 6 dospjelih aktivnosti koje obuhvataju realizaciju 13 mjera realizovano 7, što čini stepen implementacije 53,9%.

Nije nastavljena harmonizacija nacionalnog zakonodavstva sa Direktivom 2010/75/EU o industrijskim emisijama, niti harmonizacija sa poglavljima III i IV Direktive o industrijskim emisijama, kojima se propisuju minimalne granične vrijednosti emisija za velika postrojenja za sagorijevanje i postrojenja za (su)spaljivanje otpada. Nije nastavljena ni harmonizacija sa Direktivom o industrijskim emisijama.

U ovom izvještajnom periodu, nakon izdavanja IPPC dozvole za Elektroprivredu Crne Gore, aktivnosti u skladu sa programom usklađivanja su u toku.

Tenderski postupak za Ekološku rekonstrukciju bloka I TE Pljevlja je završen i ugovor je potpisan sa konzorcijumom Dec International-Bemax- BB Solar-Permonite. Tokom izvještajnog perioda došlo je do isteka odobrenih 20.000 radnih sati za TE Pljevlja. Osim toga, evidentna su značajna kašnjenja u procesu rekonstrukcije ovog objekta kako bi ona bila u mogućnosti nastaviti rad i nakon 2023. godine. Pitanje njenog daljeg rada zavisi od odluke Evropske energetske zajednice čiji je Sekretarijat u aprilu 2021. pokrenuo prekršajni postupak protiv Crne Gore zbog kršenja Direktive o velikim ložištima. Nakon toga su aktivirani pregovori od strane Vlade sa Evropskom energetsom zajednicom o produžetku radnih sati. U septembru je iz Vlade najavljeno da će se gašenje TE Pljevlja obaviti do 2030. godine kada će se termoelektana prilagoditi na proizvodnju struje iz prirodnog gasa.

KAP je izašao iz stečaja krajem avgusta i stekli su se uslovi za pokretanje postupka od strane Ministarstva ekologije i prostornog planiranja za pribavljanje integrisane dozvole. AZŽS¹⁰ je primila preko 100 obavještenja o Seveso postrojenjima koje su dostavljene od strane operatera Seveso postrojenja. Ukupan broj Seveso postrojenja sa višim stepenom rizika je šest. Pored toga, tri operatera Seveso postrojenja sa višim stepenom rizika dostavili su AZŽS na odobrenje Izvještaj o bezbjednosti i Plan zaštite od udesa.

Projekat Upravljanje industrijskim otpadom i čišćenje je u toku.

Na 19. sjednici Vlade od 08.04.2021. godine usvojen je Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za smanjenje rizika od katastrofa za 2020. godinu.

¹⁰ Agencija za zaštitu životne sredine

Shodno Izvještaju, tokom 2020. godine pratila se realizacija 56 aktivnosti, realizovano je 14 aktivnosti, u toku je realizacija 23 aktivnosti, dok nije realizovano 19 aktivnosti. Što se tiče broja podaktivnosti, od ukupno 205 planiranih u 2020. godini, realizovano je 37 podaktivnosti, u toku je realizacija 38 podaktivnosti, dok nije realizovano 130 podaktivnosti.

Prethodno navedeno ukazuje da je procentualno realizovano 25% aktivnosti, da je u toku realizacija 41% aktivnosti, te da nije realizovano 34% aktivnosti. Što se tiče broja podaktivnosti, procentualno je realizovano 18,05 % podaktivnosti, u toku je realizacija za 18,54 % podaktivnosti, a procentualno nije realizovano 63,41 % podaktivnosti.

U podoblasti Industrijsko zagađenje za period jul 2018 – decembar 2020. godina planirana je realizacija 7 obaveza (4 u dijelu transpozicije i 3 u dijelu implementacije), od čega je realizovano 6 obaveza (4 u dijelu transpozicije i 2 u dijelu implementacije), što čini stepen realizacije dospelih obaveza od 85,71%.

Za period 2016-2020. godine stepen realizacije u oblasti industrijskog zagađenja i upravljanja rizicima iznosi 94.12%.

Sekretarijat Energetske zajednice je dana 20.04.2021. godine uputio Ministarstvu kapitalnih investicija Uvodno pismo i time pokrenuo postupak za rješavanje sporova protiv Crne Gore, zbog navodnog nepoštovanja Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, posebno članova 12, 16 i tačke 3 Aneksa II tog Ugovora.

Konkretnije, uvodno pismo je upućeno u vezi sa navodnim nepridržavanjem pravila iz člana 4. (4) Direktive 2001/80/EC (Direktiva o ograničavanju emisije određenih zagađivača u vazduh od strane velikih termo postrojenja).

Vlada Crne Gore je na 24. sjednici održanoj 13.05.2021. godine je usvojila Informaciju o pokrenutim postupcima za reviziju i prestanak važenja integrisane dozvole za TE „Pljevlja“ od strane Agencije za zaštitu životne sredine.

Vlada Crne Gore je na 29. sjednici održanoj 24.06.2021. godine usvojila Informaciju o aktivnostima na realizaciji projekta termoenergetskog kompleksa u Pljevljima. Projekat ekološke rekonstrukcije TE je višegodišnji projekat, koji u krajnjem treba da obezbijedi punu usaglašenost emisija štetnih čestica iz elektrane sa evropskim propisima.

Vlada Crne Gore je na 31. sjednici održanoj 08.07.2021. godine je usvojila Informaciju o aktivnostima na realizaciji projekta - Realizacija i dodjela ugovora o koncesiji za istraživanje i proizvodnju čvrstih mineralnih sirovina.

Vlada Crne Gore je na 33. sjednici održanoj 22.07.2021. godine usvojila Informaciju o stepenu realizacije Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine za period 2018-2019. godina. Vlada je utvrdila da je nacionalni cilj od 33% udjela energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u Crnoj Gori, ispunjen (u 2018. godini iznosio je 39,75%, a u 2019. godini 38,69%) i da u skladu sa Zakonom o energetici Vlada prestaje da podstiče izgradnju novih objekata za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora.

Vlada Crne Gore je na 34. sjednici održanoj 30.07.2021. godine usvojila Informaciju o Planu davanja koncesija za detaljna geološka istraživanja i eksploataciju mineralnih sirovina za 2021. godinu.

Iz Ministarstva kapitalnih investicija je najavljeno da bi preliminarni rezultati o potencijalima ležišta nafte prilikom istražnog bušenja u crnogorskom podmorju, koje obavlja konzorcijum kompanija Eni i Novatek, mogli bi biti poznati krajem septembra 2021. godine, ali do objavljivanja ovih informacija nije došlo.

Ponovno je otvoren rudnik olova, cinka i drugih teških metala Brskovo, nadomak Mojkovca.

OBRAZLOŽENJE

Implementacija propisa u ovoj oblasti nije zadovoljavajuća imajući u vidu kašnjenje u rokovima za pribavljanje IPPC dozvola. Neprečišćene industrijske otpadne vode predstavljaju izvor zagađenja površinskih voda. Nisu poznate količine opasnog otpada, niti postoje deponije opasnog otpada već samo privremena skladišta, nakon čega se otpad izvozi u skladu sa Bazelskom konvencijom. Nema recikliranja akumulatora i nije poznato gdje se odlažu. Nijesu utvrđeni principi BAT-BREF.

Shodno Informacijama o stanju životne sredine u Crnoj Gori za 2020. godinu utvrđivan je sadržaj opasnih i štetnih materija uzemljištu na 13 lokacija u sedam opština (Berane, Nikšić, Pljevlja, Podgorica, Tivat, Ulcinj i Žabljak). Rezultati sprovedenih analiza u okviru monitoringa sadržaja opasnih i štetnih materija u zemljištu u 2020. godini pokazali su da se sva evidentirana prekoračenja u sadržaju hemijskih elemenata odnose na prirodan odnosno geo-hemijski sadržaj zemljišta. Izuzetak je samo lokacija Rubeža, u opštini Nikšić, na kojoj se povećan sadržaj kadmijuma u određenoj mjeri vezuje za antropogeno porijeklo.

IZAZOVI

Seveso direktiva je transponovana ali njena implementacija predstavlja izazov. Primjena Seveso direktive zahtijeva uspostavljanje jedinice za koordinaciju jer je nadležnost podijeljena između Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma i Ministarstva unutrašnjih poslova.

Primjena propisa u ovoj oblasti nije zadovoljavajuća imajući u vidu kašnjenje u rokovima za pribavljanje IPPC dozvola, kao i izvještaja koje su kompanije dužne da dostavljaju u skladu sa IPPC dozvolama. Važno je istaknuti da ti izvještaji nijesu javno dostupni.

Većina opasnog otpada se preklasifikuje u neopasni otpad.

EMAS sistem nije uspostavljen, a eko-označavanje se još ne implementira.

Nijesu poznate količina opasnog otpada, niti postoje deponije opasnog otpada već samo privremena skladišta, nakon čega se otpad izvozi u skladu sa Bazelskom konvencijom.

Nema recikliranja akumulatora i nije poznato gdje se odlažu.

Principi BAT-BREF nijesu utvrđeni. Za uspostavljanje registra zagađivača, najveći izazov su ograničena sredstva Agencije za zaštitu životne sredine, kako u pogledu ljudskih tako i finansijskih kapaciteta.

KLJUČNE PREPORUKE

Obezbijediti efikasnu i neselektivnu primjenu važećeg Zakona o industrijskim emisijama. Za preduzeća za koja je prepoznata obaveza pribavljanja IPPC dozvola, potrebno je da Uprava za inspekcijske poslove vrši kontinuirani monitoring. Pored toga, važno je obezbijediti pristup javnosti svim izvještajima koji se odnose na IPPC dozvole shodno zahtjevima EU propisa o E-PRTR i PRTR.

Potrebno je uspostaviti on-line registar zagađivača sa podacima o emisijama, koji će biti dostupan javnosti u realnom vremenu shodno zahtjevima EU propisa o E-PRTR i PRTR.

Neophodno je poboljšanje kvaliteta vazduha u pojedinim gradovima (Pljevlja, Podgorica, Nikšić) gdje granične vrijednosti zagađujućih čestica, usled djelovanja industrije, prelaze zakonom dozvoljene vrijednosti. U tom smjeru potrebna je izrada Planova upravljanja kvalitetom vazduha.

Riješiti problem budućih količina industrijskog otpada kroz transparentne procese, javne rasprave i konsultacije, s obzirom da je riječ o opasnom otpadu i da su neka od ranijih rješenja kao lokacije predviđala urbana naselja.

Raditi na implementaciji Direktive o industrijskim emisijama, uspostavljanju i primjeni principa BAT (najboljih raspoloživih tehnika).

U cilju implementacije SEVESO direktive, neophodno je jasno precizirati nadležnosti različitih sektora i raditi na identifikovanju ovih postrojenja.

Uspostaviti jedinicu za koordinaciju za transpoziciju, implementaciju i primjenu SEVESO Direktive.

Neophodan je povećani nadzor Uprave za inspekcijske poslove kada je u pitanju TE Pljevlja u vezi obaveze pribavljanja nove IPPC dozvole zbog ekološke rekonstrukcije.

Stvoriti preduslove za primjenu EMAS mehanizma i sistema eko-označavanja.

Crna Gora treba da intenzivira aktivnosti na usklađivanju sa promjenama koje se dešavaju u sektoru uglja u čitavoj Evropi, a koje zahtjevaju kreiranje razvojnih politika koje neće biti bazirane na starim tehnologijama i koje će voditi ka pravednoj energetskej tranziciji.

Kako je ponovo otvoren rudnik olova, cinka i drugih teških metala Brskovo, za očekivati je da se tokom intenziviranja procesa eksploatacije rude manifestuju negativni pritisci na životnu sredinu.

VII HEMIKALIJE

U oblasti hemikalija Crna Gora ostaje djelimično usaglašena sa EU zakonodavstvom. U periodu od aprila 2021. do decembra 2021, ostvaren je ograničen napredak usvajanjem novih podzakonskih akata.

Uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja hemikalijama još nije realizovano.

Registar u skladu sa REACH uredbom nije uspostavljen.

Bezbjedno rukovanje hemikalijama u ovoj oblasti i dalje ostaje izazov zbog komplikovanih procedura, nedostatka kapaciteta i stručnih znanja u ovoj oblasti za izradu i dostavljanje dosijea za identifikaciju opasnih supstanci. Izazov je i uspostavljanje Registra hemikalija u formatu koji je propisala EU i Registra biocidnih proizvoda.

Neophodno je ojačati kapacitete radi potpune implementacije i primjene zakonodavstva i obezbijediti održivo finansiranje aktivnosti.

PREGLED I OCJENA STANJA

Akcionim planom za ispunjavanje završnih mjerila u podoblasti hemikalije, koja se odnosi na završno mjerilo Crna Gora nastavlja usklađivanje sa acquis-jem u sektorima hemikalija, buke i civilne zaštite, i pokazuje da će u potpunosti biti spremna da osigura sprovođenje i primjenu zahtjeva EU na dan pristupanja, planirano je 27 aktivnosti.

U Izvještaju o realizaciji akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - životna sredina i klimatske promjene za period od februara do jula 2021. godine, navodi se da je planirana realizacija 12 aktivnosti, odnosno 18 mjera od čega su 15 realizovane, što čini da je stepen realizacije za navedeni period 83,3%.

Od aktivnosti koje su planirane za 2021. godinu a koje se odnose na nastavak harmonizacije nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU u sektoru hemikalija nije donešen **Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu klasifikacije, pakovanja i označavanja hemikalije** u skladu sa Globalno harmonizovanim sistemom UN. Nadalje, aktivnosti vezano za postizanje funkcionalnosti help-desk-a koje su bile planirane za drugi kvartal 2021. godine a koje se odnose na upoznavanje sa ECHA i zakonima Crne Gore u vezi sa hemikalijama nisu realizovane u ovom izvještajnom periodu.

OBRAZLOŽENJE

Zakonodavni okvir formiran usvajanjem Zakona o hemikalijama i biocidnim proizvodima uspostavio je savremeni sistem upravljanja hemikalijama koji je u značajnoj mjeri usaglašen sa EU propisima.

Crna Gora ne proizvodi hemikalije, ali je neophodno prikupljati podatke o hemikalijama koje se unose u registar hemikalija.

IZAZOVI

Identifikovanje lokacija koje su kontaminirane PCB supstancama i prečišćavanje PCB otpada izazov je za institucije.

Evidencija koncentracije PAH koja se oslobađa u elektranama nije dostupna.

Zakon o biocidnim proizvodima članom 18 propisuje uspostavljanje Registra biocida, a Nacionalna strategija upravljanja hemikalijama 2019-2022. godina, s Akcionim planom za period 2019-2022. godine predviđaju uspostavljanje Registra biocida kao sastavnog dijela Registra hemikalija kroz aktivnost 2.3, sa indikativnim vremenskim okvirom "2021-kontinuirano".

Ne postoji sveobuhvatna baza podataka o hemikalijama na tržištu Crne Gore.

Nije uspostavljen sistem kontrole sakupljanja, skladištenja i izvoza metalne žive i vođenja evidencije.

Nije osnovan centar za kontrolu trovanja hemikalijama.

Izazov predstavlja implementacija Direktive o azbestu. Distributivna vodovodna mreža u većini gradova sastavljena je od azbestno-cementnih cijevi. Odlaganje građevinskog otpada koji sadrži azbest nije regulisano na adekvatan način.

Transpozicija i implementacija Direktive 2010/63/EU o dobrobiti životinja koje se koriste u naučne svrhe predstavlja izazov.

Ne postoje ovlašćene laboratorije za ispitivanje opasnih svojstava hemikalija u skladu sa principom dobre laboratorijske prakse.

Podjela nadležnosti u ovoj oblasti zahtijeva dobru međusektorsku saradnju.

Program monitoringa POP i PAH treba da bude unaprijeđen u segmentima životne sredine (zemlja, voda, vazduh).

Izazov je i uspostavljanje Registra hemikalija u formatu koji je propisala EU i registra biocidnih proizvoda koji su stavljeni u promet.

KLJUČNE PREPORUKE

Potrebno je nastaviti sa daljim razvojem zakonodavnog okvira, kroz dalje usklađivanje propisa, uzimajući u obzir nove EU propise, kao i izmjene i dopune postojećih, te jačati kapacitete neophodne za implementaciju propisa.

Uspostaviti Registar hemikalija u formatu koji je propisala EU.

Uspostaviti registar biocidnih proizvoda koji su stavljeni u promet.

Unijeti izmjene u Zakon o biocidnim vrstama, propisujući vremenski rok za uspostavljanje Registra biocida.

Pribaviti evidenciju o koncentracijama policikličnih aromatskih ugljikovodika koje se oslobađaju u elektranama.

Uspostaviti sveobuhvatnu bazu podataka o hemikalijama, a posebno o njihovoj identifikaciji i količinama koje su prisutne na crnogorskom tržištu.

Uspostaviti sistem vođenja evidencije, kontrole sakupljanja, skladištenja i izvoza žive.

Unaprijediti sistem strožije kontrole od strane carinskih službenika prilikom uvoza proizvoda koji sadrže zabrinjavajuće supstance.

Uspostaviti Centar za kontrolu trovanja hemikalijama i uspostaviti evidenciju trovanja.

Obezbijediti punu transpoziciju i implementaciju Direktive 2010/63/EU o dobrobiti životinja koje se koriste u naučne svrhe.

Osnovati ovlašćene laboratorije za ispitivanje opasnih svojstava hemikalija u skladu sa principom dobre laboratorijske prakse.

Uspostaviti mehanizme neophodne za izdavanje sertifikata laboratorijama za ispitivanje toksikoloških i ekotoksikoloških svojstava opasnih hemikalija u skladu sa Uredbom (EC) 440/2008.

Ojačati međusektorsku saradnju u ovoj oblasti.

Unaprijediti program monitoringa POP i PAH u segmentima životne sredine (zemlja, voda, vazduh).

Identifikovati lokalitete zagađene sa PCB.

Podizati kapacitete carinskih službenika u cilju sprovođenja Roterdamske konvencije.

Podizati svijest javnosti o štetnosti hemikalija, o rukovanju materijalima koji sadrže azbestna vlakna i rukovanju azbestnim otpadom.

VIII BUKA

U izvještajnom periodu od aprila 2021. do decembra 2021. ostvaren je ograničen napredak.

Obaveza u vezi izrade strateških karata buke za glavne puteve nije realizovana.

Nije vršen monitoring buke u životnoj sredini u toku 2020. godine, niti u toku 2021. godine.

Neophodno je u daljem periodu ojačati saradnju između nadležnih institucija na centralnom nivou, ojačati kapacitete lokalnih samouprava i obezbijediti dovoljna budžetska sredstva za izradu strateških karata za glavne puteve i puteve na lokalnom nivou.

Potrebno je raditi na izradi Akcionih planova.

PREGLED I OCJENA STANJA

Akcionim planom za ispunjavanje završnih mjerila u Poglavlju 27 - Životna sredina i klimatske promjene, u podoblasti buka, predviđena je realizacija 12 aktivnosti kako bi se realizovale preuzete obaveze.

Shodno Izvještaju o realizaciji akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - Životna sredina i klimatske promjene za period od februara do jula 2021. godine bile su planirane dvije obaveze koje su realizovane što čini stepen realizacije 100%.

U periodu koji obuhvata ovaj izvještaj nastavilo se sa kontinuiranom implementacijom akcionog plana zaštite od buke u životnoj sredini za GLavni grad Podgorica u dijelu koji se odnosi na ozelenjavanje bulevara i formiranje parkovskih površina u Glavnom gradu. Međutim, obaveza izrade strateških karata buke za glavne puteve nije realizovana.

OBRAZLOŽENJE

Najvažniji propis u podoblasti buke je Direktiva o buci (2002/49/EC), kojom se od zemalja članica traži da svakih pet godina pripremaju i objavljuju **Strateške karte buke** koje obuhvataju: procjenu buke, akcione planove za smanjenje buke za veće naseljene centre, raskrsnice puteva i saobraćajne mreže, i objavljivanje informacija. Strateška karta buke je dio preporuka za Poglavlje 27 koje se odnosi na usklađivanje evropskih standarda o životnoj sredini.

Crna Gora je u velikoj mjeri uskladila zakonodavstvo u ovoj oblasti, ali je implementacija ograničena. Strateške karte buke za dva glavna puta kojima upravlja država nijesu urađene i Akcioni planovi nijesu usvojeni. Neophodno je ozbiljno pristupiti sprovođenju ove aktivnosti i obezbijediti precizan i adekvatan iznos budžetskih izdvajanja.

Monitoring buke u životnoj sredini u Crnoj Gori planiran je Programom monitoringa buke u životnoj sredini za 2020. godinu. Programom je obuhvaćena **24 mjerna pozicija u Crnoj Gori**. Na svim mjernim pozicijama bilo je potrebno izvršiti po dva ciklusa mjerenja. Međutim, zbog nedostatka finansijskih sredstava, nije realizovan program monitoringa buke u životnoj sredini u 2020. godini.

Programom monitoringa životne sredine za 2021. godinu, monitoring buke nije ni predviđen, čime se ne obezbjeđuju informacije o stanju u životnoj sredini kada je riječ o buci i pored vrijedne donacije u opremi koja je obezbijeđena kroz sredstva EU.

IZAZOVI

Nedovoljna saradnja između nadležnih državnih organa odlaže implementaciju propisa u oblasti buke.

Saobraćajna buka ostaje najveći problem.

Već dvije godine ne postoji monitoring buke u životnoj sredini u Crnoj Gori, te nema dostupnih informacija o stanju u ovoj oblasti.

Ne postoji sistem izvještavanja javnosti o nivou buke.

KLJUČNE PREPORUKE

Obezbijediti finansijska sredstva za monitoring buke u životnoj sredini u Crnoj Gori.
Izraditi strateške karte za dva glavna puta i akcione planove.
Podatke o mjerenju nivoa buke treba objediniti u jedinstveni sistem na osnovu kojeg bi se propisale mjere smanjenja nivoa buke.
Uspostaviti sistem online izvještavanja javnosti o nivou buke u životnoj sredini.
Raditi na podizanju svijesti javnosti u ovoj oblasti.
Obezbijediti jasnu budžetsku raspodjelu uz kampanju za jačanje svijesti javnosti o zagađenju bukom (gradovi, glavni putevi, zaštićena područja, morski putevi).
Pripremiti stratešku kartu buke za autoput Bar - Boljare.
Ubrzati usvajanje Akcionog plana zaštite od buke za glavne puteve do 2022.

IX CIVILNA ZAŠTITA

U periodu od aprila 2021. do decembra 2021. nije ostvaren neki napredak.
U implementacionom dijelu, i pored niza projekata koji su u fazi realizacije, nedostaje sistem za brzo djelovanje u vanrednim situacijama. Nedostaje oprema, a postojeća je zastarjela i često neupotrebljiva.

PREGLED I OCJENA STANJA

U implementacionom dijelu i pored niza projekata koji su u fazi realizacije, postoji nedostatak sistema za brzo djelovanje u vanrednim situacijama kao i odgovarajućih planova za zaštitu od požara i poplava.
U ovom izvještajnom periodu nije usvojen Izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije za smanjenje rizika od katastrofa.

IZAZOVI

Glavni izazov u oblasti civilne zaštite se ogleda u neadekvatnoj organizaciji sistema zaštite i spašavanja, usklađivanju sa sistemom, standardima i dobroj praksi država članica EU, nedostatku tehničkih i materijalnih resursa, potrebi za stručnom obukom i unapređenjima kapaciteta operativnih jedinica za zaštitu i spašavanje. Svi nedostaci dovode do neblagovremenog odgovora na prirodne katastrofe i rizika od tehničko-tehnoloških udesa.

Kada se radi o zaštiti od poplava, u većini jedinica lokalne samouprave postoje Planovi za procjenu rizika i spremnost za poplave.

Saradnja između nadležnih institucija često izostaje, kao i operativna spremnost za hitno reagovanje, sposobnost globalnog praćenja situacije (stanja u susjednim zemljama).

Konfiguracija terena u Crnoj Gori, uticaj globalnog zagrijavanja na klimu, velika suša, nedostatak kapaciteta za vršenje nacionalne procjene rizika, sprovođenje planiranja upravljanja rizikom i procjenu mogućnosti za upravljanje rizikom, kao i izvještavanje Evropskoj komisiji shodno preuzetim obavezama, može se identifikovati kao problem.

KLJUČNE PREPORUKE

Korisno je priključiti se na CECIS (Zajednički informacioni i komunikacioni sistem za vanredne situacije) i potrebno je uspostaviti bezbjedne transevropske usluge za telematske veze između vlada, kao preduslov za priključenje na CECIS.

Potrebno je jasno podijeliti nadležnosti, formirati tijelo nadležno za koordinaciju aktivnosti, obezbijediti kontinuirano finansiranje, unaprijediti uslove rada i obuku zaposlenih.

Formirati Nacionalni centar za obuku u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova – Direktorata za vanredne situacije u kojem bi se, pored lokalnih, obučavale i državne operativne jedinice i službe koje bi svojim postojanjem i djelovanjem mogle biti uključene u segment odgovora na prirodne i druge katastrofe, odnosno obučene u skladu sa jedinstvenim planom i programom obuke usklađenim sa EU standardima.

Uspostaviti informacioni sistem koji bi sadržavao mape za procjenu rizika koje lociraju važnu infrastrukturu kao što su putevi za intervenciju i evakuaciju, medicinske ustanove, škole.

Jačati kapacitete u prevenciji prirodnih rizika, sa posebnim osvrtom na šumske požare i ublažavanje štete od požara na otvorenom prostoru.

Uspostaviti napredni sistem za nadzor šuma.

Uspostaviti sistem prognoze požarnog indeksa na određenim lokacijama i napredni sistem za simulaciju ponašanja požara, predviđanje intenziteta požara i izračunavanje požarnog indeksa.

Uspostaviti sistem video nadzora i uređaje za mapiranje opožarene površine u cilju prikupljanja informacija i određivanja mjera za rehabilitaciju opožarenih površina.

Raditi na definisanju preventivnih mjera i aktivnosti koje bi trebalo preduzimati u slučajevima poplava.

Jačati međusektorsku saradnju sa jasno raspodijeljenim nadležnostima. Formirati tijelo nadležno za koordinaciju aktivnosti, obezbijediti kontinuirano finansiranje i unaprijediti uslove rada i obuku zaposlenih.

Raditi na ispunjavanju obaveza shodno EU Mehanizmu za civilnu zaštitu, registrovanjem stručnjaka ili kapaciteta za reagovanje u dobrovoljnim udruženjima i redovno učestvovati u radu komiteta i radnih grupa uspostavljenih na osnovu Mehanizma.

X KLIMATSKE PROMJENE

U oblasti klimatskih promjena Crna Gora je djelimično usklađena sa EU zakonodavstvom. U periodu od aprila 2021. do decembra 2021. godine ostvaren je određeni napredak u daljem usklađivanju sa EU Acquis-om.

Vlada Crne Gore je 29.04.2021. usvojila Nacionalni program prioriternih aktivnosti u oblasti ublažavanja i prilagođavanja na klimatske promjene u okviru saradnje sa Zelenim klimatskim fondom 2021-2023.

Vlada je 3.06.2021. godine usvojila Nacionalno utvrđeni doprinos (NDC) čime se kao nova ciljna vrijednost postavlja smanjenje od 35% do 2030, a u odnosu na 1990, odnosno smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte za 2.117 kilotona do 2030.

PREGLED I OCJENA STANJA

U oblasti klimatskih promjena, Parlament Crne Gore je usvojio Zakon o zaštiti od negativnog uticaja klimatskih promjena kojim se transponuje odgovarajuća pravna tekovina EU.

Iako je Pariski sporazum ratifikovan, neophodno je ulagati značajne napore kako bi se obezbijedilo ispunjenje međunarodnih obaveza po ovom sporazumu i EU Acquis-a u oblasti klimatskih promjena.

Značaj planiranja u oblasti klimatskih promjena u Crnoj Gori još uvijek nije prepoznat na pravi način.

Implementacija Strategije klimatskih promjena prema okviru EU 2030 treba da bude obezbijeđena kao i njena integracija u planove i strategije u oblasti energetike.

OBRAZLOŽENJE

Transponovanje zakonodavstva EU u oblasti klimatskih promjena je u značajnoj fazi u Crnoj Gori nakon usvajanja relevantnih pravnih akata. Puna implementacija Nacionalne strategije još uvijek nije postigla cilj adekvatnog integrisanja klimatske politike u politike drugih sektora. Značaj planiranja u oblasti klimatskih promjena još uvijek nije prepoznat na pravi način.

U implementiranju mjera za ublažavanje klimatskih promjena ili njihovoj adaptaciji, ostvaren je neznatan napredak, posebno u pogledu: administrativnih kapaciteta, integracije klimatskih mjera u druge sektore i međusektorske saradnje. Značajan napredak u implementaciji mjera je onemogućen s obzirom da je pravni okvir u ovoj oblasti još uvijek u fazi razvoja.

Sektori energetike i industrijskih procesa imaju najveći udio u ukupnim emisijama CO₂ eq za posmatrani period, izuzimajući 2011. godinu kada se bilježe visoke emisije iz sektora šumarstva i upotrebe zemljišta usljed velike opožarene površine.

Crna Gora ne proizvodi supstance koje oštećuju ozonski omotač, već se cjelokupna količina supstanci koja se troši uvozi. Uvoz/izvoz supstanci koje oštećuju ozonski omotač, kao i proizvoda koji sadrže ove supstance, vrši se na osnovu dozvola koje izdaje Agencija za zaštitu prirode i životne sredine, čime se vrši kontrola upotrebe ovih supstanci.

IZAZOVI

Ne postoji integrisano planiranje razvoja, dekarbonizacija energetskeg sektora kroz povećanje energetske efikasnosti i udjela obnovljivih izvora energije, uvođenje BAT - BREF standarda (najboljih raspoloživih tehnika - referentni dokument) koje podrazumijevaju nove, strožije granične vrijednosti kada se to tiče emisija zagađujućih materija.

Implementacioni instrumenti u sektoru EE (kao što su fond za energetske efikasnost i/ili agencija za energetske efikasnost) još nijesu uspostavljeni.

Sljedeći nedostaci su evidentni u ovoj oblasti: nedovoljni i neodgovarajući kadrovski i finansijski kapaciteti, nedovoljna saradnja kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou. Nije uspostavljen nacionalni registar za EU ETS. Tržište biogorivom nije uspostavljeno, a odgovarajući zahtjevi EU Acquis-a po ovom osnovu za sada nijesu transponovani.

Nije propisan niti uspostavljen sistematizovani način informisanja potrošača o emisijama CO₂ prilikom kupovine novih vozila.

KLJUČNE PREPORUKE

Raditi na daljem usklađivanju sa ključnim propisima u ovoj oblasti: Direktiva 2003/87/EC (EU ETS), Direktiva 98/70/EC (kvalitet goriva); Direktiva 1999/94/EC (informisanje potrošača o potrošnji goriva i emisijama CO₂ prilikom kupovine novih automobila) i Direktiva 2009/31/EC (geološko skladištenje CO₂).

Početi sa implementacijom nacionalno određenog doprinosa, u skladu sa EU okvirom za politiku u oblasti klime i energije do 2030.

Uspostaviti sveobuhvatni i funkcionalni sistem monitoringa, izvještavanja i verifikacije u skladu sa Uredbom (EU) br. 525/2013 o mehanizmu monitoringa i izvještavanja o emisijama GHG i izvještavanja o drugim podacima od značaja za klimatske promjene na nacionalnom i nivou Evropske unije (MMR).

Usvojiti potrebna podzakonska akta na osnovu Zakona o zaštiti od negativnog uticaja klimatskih promjena.

Uspostaviti sistem prikupljanja podataka i upravljanja podacima.

Uspostaviti sistem jasne podjele nadležnosti i ojačati administrativnu i međuinstitucionalnu saradnju, te sprovoditi potrebnu obuku.

Uposliti više osoblja u cilju uspostavljanja sveobuhvatnog i funkcionalnog sistema monitoringa, izvještavanja i verifikacije u skladu sa Uredbom (EU) br. 525/2013 o mehanizmu za monitoring i izvještavanje o emisijama GHG i izvještavanje o drugim podacima od značaja za klimatske promjene na nacionalnom i nivou Evropske unije.

Ojačati finansijske kapacitete.

Uspostaviti nacionalni registar za EU ETS.

Uspostaviti sistem informisanja o potrošnji goriva i emisijama CO₂ prilikom kupovine novih automobila.

Smanjiti emisije GHG prvenstveno kroz: opšte povećanje energetske efikasnosti, unapređenje industrijskih tehnologija (prvenstveno u metalnoj industriji), povećanje udjela energije iz obnovljivih izvora u bruto finalnoj potrošnji energije do 33% i modernizaciju u sektoru proizvodnje energije.

Uvesti BAT-BREF tehnologije u energetska i industrijska postrojenja.

Osnovati radnu grupu u skladu sa principima javnog učešća i pristupiti aktivnostima na izradi Nacionalnih energetske i klimatskih planova (NECP) u određenim rokovima, i omogućiti odgovarajuće javno učešće u tim procesima.

Učiniti podatke iz GHG inventara javnim, provjerljivim i lako dostupnim, u skladu sa nacionalnim zakonima i preuzetim međunarodnim obavezama, kao što su Arhuška konvencija i Pariski sporazum.

Unaprijediti rad na uključivanju organizacija civilnog društva u proces pravične javne rasprave.

BIBLIOGRAFIJA

1. Akcioni plan za sprečavanje ilegalnih aktivnosti u šumarstvu za period 2019-2021;
2. Akcioni plan za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - životna sredina i klimatske promjene;
3. Izvještaj o realizaciji akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila za poglavlje 27 - životna sredina i klimatske promjene;
4. Izmjene i dopune Zakona o budžetu za 2020;
5. Akt o proglašenju novog zaštićenog područja Park prirode „Rijeka Zeta“;
6. Zakon o budžetu za 2020;
7. Odluka o određivanju osjetljivih područja na vodnom području Jadranskog sliva;
8. Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena sa Akcionim planom za period 2016-2020;
9. Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030;
10. Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija za kvalitet vazduha sa Akcionim planom;
11. Vlada Crne Gore, Strategija Crne Gore za upravljanje otpadom do 2030;
12. Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija biodiverziteta sa Akcionim planom za period 2016-2020;
13. Vlada Crne Gore, Strategija upravljanja hemikalijama;
14. Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija za vanredne situacije;
15. Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija za klimatske promjene do 2030;
16. Vlada Crne Gore (2008), Nacionalna politika životne sredine;
17. Vlada Crne Gore (2014), Program razvoja lovstva za period 2014-2024;
18. Vlada Crne Gore (2014), Strategija eko-remedijacije sa Akcionim planom 2014-2020;
19. Vlada Crne Gore (2019), Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva;
20. Vlada Crne Gore (2014), Nacionalni plan upravljanja otpadom u Crnoj Gori za period 2015-2020;
21. Vlada Crne Gore (2017), Plan reorganizacije i jačanja administrativnih kapaciteta za sektore životne sredine i klimatskih promjena u Crnoj Gori za period 2017-2020;
22. Vlada Crne Gore (2019), Nacionalni plan zaštite i spašavanja od poplava u Crnoj Gori u 2016;
23. Vlada Crne Gore (2020) Izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha;
24. Vlada Crne Gore (2020), Treći izvještaj o implementaciji Strategije za klimatske promjene;
25. Vlada Crne Gore Izvještaj o implementaciji Strategije upravljanja hemikalijama 2019-2023;
26. Vlada Crne Gore (2019), Nacionalni plan zaštite i spašavanja od poplava;

27. Vlada Crne Gore (2020), Nacionalni plan zaštite i spašavanja od tehničko-tehnoloških udesa;
28. Vlada Crne Gore (2020), Program monitoringa životne sredine za 2021;
29. Vlada Crne Gore (2020), Program Monitoringa površinskih i podzemnih voda za 2021;
30. Vlada Crne Gore, Program izgradnje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kolektorskih sistema;
31. Vlada Crne Gore, Informacija o zaključcima u oblasti voda i šuma;
32. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od buke u životnoj sredini;
33. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o divljači i lovstvu (Nacrt);
34. Zakon o zaštiti od negativnog uticaja klimatskih promjena i Zakon o zaštiti morske životne sredine;
35. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu opasnih materija;
36. Zakon o ratifikaciji Protokola iz Nagoye;
37. Plan upravljanja komunalnim otpadnim vodama za period 2020-2035;
38. Ministarstvo održivog razvoja i turizma (2019), Šesti nacionalni izvještaj o Konvenciji Ujedinjenih Nacija o biološkoj raznovrsnosti;
39. Program gazdovanja šumama za 2020;
40. Nacionalna strategija za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena (NEAS) sa Akcionim planom za period 2016-2020;
41. Nacionalni program prioriternih aktivnosti u oblasti ublažavanja i prilagođavanja na klimatske promjene u okviru saradnje sa zelenim klimatskim fondom 2021-2023;
42. Plan remedijacije crnih ekoloških tačaka u opštini Pljevlja;
43. Plan rekonstrukcije TE Pljevlja (I blok) i toplifikacije opštine Pljevlja;
44. Plan eliminacije HCFC supstanci koje oštećuju ozonski omotač;
45. Izvještaj o implementaciji Akcionog plana za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu;
46. Izvještaj o implementaciji Plana za reorganizaciju i jačanje administrativnih kapaciteta za sektore životne sredine i klimatskih promjena u Crnoj Gori za period 2017-2020;
47. Izvještaj o implementaciji Akcionog plana strategije razvoja šumarstva;
48. Izvještaj o implementaciji Strategije upravljanja hemikalijama;
49. Izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha;
50. Izvještaj o implementaciji Akcionog plana za sprječavanje nelegalnih aktivnosti u šumarstvu za period 2019-2021;
51. Izvještaj za pripremu ažuriranog nacionalnog utvrđenog doprinosa (NDC) za Crnu Goru iz 2020. godine;
52. Sektorski planski dokument Crna Gora – Životna sredina i klimatska akcija; iznos naknade, način plaćanja, obveznici plaćanja; kao i olakšice za određene kategorije obveznika plaćanja za zagađivače životne sredine za opštinu Pljevlja;
53. Statut Fonda za zaštitu životne sredine;

54. Uredba o prestanku važenja Uredbe o načinu i uslovima dodjele koncesija za istraživanje vodotoka i tehno-ekonomsko korišćenje vodnog energetskeg potencijala za proizvodnju električne energije u malim hidroelektranama;
55. Izvještaj o realizaciji Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji za I, II i III kvartal 2021. godine
56. Program rada i finansijski program Fonda za zaštitu životne sredine za 2020. Godinu
57. Završni izvještaj o realizaciji Nacionalne strategije za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena s Akcionim planom za period 2016-2020.
58. Uredba o organizaciji i načinu rada državne uprave.